

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ INTERREG

CCI	[2021TC16RFCB047]
Τίτλος	Interreg VI-A Ελλάδα - Κύπρος
Έκδοση	
Πρώτο έτος	2021
Τελευταίο έτος	2027
Επιλέξιμο από	
Επιλέξιμο έως	
Αριθμός απόφασης της Επιτροπής	
Ημερομηνία απόφασης της Επιτροπής	
Αριθμός τροποποιητικής απόφασης του προγράμματος	
Ημερομηνία έναρξης ισχύος της τροποποιητικής απόφασης του προγράμματος	
Περιφέρειες NUTS που καλύπτονται από το πρόγραμμα	CY000 - Κύπρος (Κύπρος) EL411 – Λέσβος, Λήμνος (Lesvos, Limnos) EL412 – Ικαρία, Σάμος (Ikaria, Samos) EL413 - Χίος (Chios) EL421 - Δωδεκάνησος (Dodekanisos) EL422 - Κυκλάδες (Kykklades) EL431 - Ηράκλειο (Irakleio) EL432 - Λασιθί (Lasithi) EL433 - Ρεθύμνη (Rethymni) EL434 - Χανιά (Chania)
Σκέλος	Interreg A

1. Κοινή στρατηγική του προγράμματος: κύριες αναπτυξιακές προκλήσεις και πολιτικές απαντήσεις
 - 1.1. Περιοχή του προγράμματος (δεν απαιτείται για τα προγράμματα Interreg C)
Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο α), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο α)

Πεδίο κειμένου [2 000]

Η περιοχή διασυνοριακής συνεργασίας του προγράμματος INTERREG VI-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027, περιλαμβάνει τρεις περιφέρειες NUTS II για την Ελλάδα (Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου), ενώ για την Κύπρο επιλέξιμη περιοχή αποτελεί το σύνολο της χώρας (NUTS I).

Η περιοχή εφαρμογής του νέου Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», αποτελεί την πλέον νοτιοανατολική εδαφική ενότητα λειτουργώντας ως πύλη εισόδου – εξόδου της Ε.Ε. Συννορεύει με οκτώ (8) χώρες, μία εκ των οποίων είναι υποψήφια για ένταξη (Τουρκία) και οι υπόλοιπες επτά (7) χώρες αποτελούν γείτονες της ΕΕ (Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Παλαιστίνη, Ιορδανία, Αίγυπτος και Λιβύη) και λαμβάνουν οικονομική βοήθεια, από το Μέσο Γειτνίασης, Ανάπτυξης & Διεθνούς Συνεργασίας (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument (NDICI)). Το γεγονός αυτό την καθιστά ως την μοναδική διασυνοριακή περιοχή της ΕΕ που συνορεύει με δύο ηπείρους (Αφρική και Ασία).

Η γεωπολιτική της θέση, είναι εξαιρετικής σημασίας για την ΕΕ, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι σημαντικότερων εμπορικών οδών, που διέρχονται της διώρυγας του Σουέζ, των στενών του Ευξείνου Πόντου και των στενών του Γιβραλτάρ, συνδέοντας την Ευρώπη με τη Μαύρη Θάλασσα, την Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική. Εξάλλου τα ενεργειακά προφίλ των κρατών της περιοχής και οι προοπτικές που διανοίγουν τα νέα κοιτάσματα για την Ελλάδα και την Κύπρο, έχουν μεγάλη σημασία για τη στρατηγική της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ.

Η περιοχή παρέμβασης είναι κατ' εξοχήν νησιωτική διασυνοριακή περιοχή της ΕΕ, με τα εκτενέστερα θαλάσσια σύνορα, καθώς περιλαμβάνει το σύνολο της Κυπριακής ΑΟΖ και μεγάλο μέρος της Ελληνικής ΑΟΖ (Κυπριακή ΑΟΖ= 98,707 τετρ.χλμ, Ελληνική ΑΟΖ (σύνολο)= 505.572 τετρ.χλμ.).

- 1.2. Κοινή στρατηγική του προγράμματος: Συνοπτική παρουσίαση των κύριων κοινών προκλήσεων, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών διαφορών και ανισοτήτων, των κοινών επενδυτικών αναγκών και της συμπληρωματικότητας και των συνεργειών με άλλα προγράμματα και μέσα χρηματοδότησης, των διδαγμάτων που έχουν αντληθεί από την προηγούμενη πείρα και των μακροπεριφερειακών στρατηγικών και των στρατηγικών για τις θαλάσσιες λεκάνες όταν η περιοχή του προγράμματος στο σύνολό του ή εν μέρει καλύπτεται από μία ή περισσότερες στρατηγικές.

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο β), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο β)

Πεδίο κειμένου [50 000]

1.2.1. Εδαφικές, οικονομικές και κοινωνικές διαφορές και ανισότητες της διασυνοριακής περιοχής

1.2.1.1. Εδαφικά χαρακτηριστικά, λειτουργικοί τομείς

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους. Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας είναι η μεγάλη απόσταση όλων των νησιών της από την Ηπειρωτική Χώρα, αποτελώντας μαζί με τα Δωδεκάνησα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου τα σύνορα της Ευρώπης, σε άμεση γειτνίαση εξ ανατολών με την Τουρκία, ενώ παράλληλα οι αποστάσεις μεταξύ των νησιών της είναι επίσης μεγάλες. Η περιοχή χωρίζεται σε 5 περιφερειακές ενότητες, στις οποίες υπάγονται οι 11 δήμοι της. Το έδαφος των περισσότερων νησιών είναι ορεινό και ημιορεινό, με τις ορεινές εκτάσεις να καλύπτουν περίπου το 33% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Το Βόρειο Αιγαίο χαρακτηρίζεται από νησιά μεσαίου μεγέθους, με γεωργικές, εμπορικές και σε ορισμένες περιπτώσεις, βιομηχανικές δραστηριότητες (Λέσβος και Χίος) και ισχυρή θαλάσσια παράδοση. Άλλες χαρακτηριστικές δραστηριότητες αποτελούν ο τουρισμός και η κτηνοτροφία.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου βρίσκεται στο κέντρο του Αιγαίου Πελάγους, αποτελείται μόνο από νησιωτικές περιοχές και έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία. Γειτνιάζει με το Βόρειο Αιγαίο, την Κρήτη, την Αττική και την Κεντρική Ελλάδα και ανήκει στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση των Νήσων Αιγαίου. Η περιοχή περιλαμβάνει 13 περιφερειακές ενότητες, στις οποίες υπάγονται οι 34 δήμοι της. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου είναι μικρά και δεν έχουν ζώνες με μεγάλες υψομετρικές διαφορές. Το έδαφος των Κυκλάδων είναι κυρίως ορεινό, χωρίς πεδινές εκτάσεις αλλά μόνο μικρές κοιλάδες και κάμπους. Είναι άγονα νησιά με περιορισμένη καλλιεργήσιμη γη. Το έδαφος των Δωδεκανήσων είναι άγονο και πετρώδες. Το 42% της συνολικής έκτασης είναι πεδινό, το 26% ημιορεινό και το 32% ορεινό. Οι κύριες δραστηριότητες των κατοίκων των νησιών του Νοτίου Αιγαίου είναι ο τουρισμός, η κτηνοτροφία και η αλιεία.

Η Περιφέρεια Κρήτης βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Ελλάδας, είναι μια νησιωτική περιοχή, ανήκει στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση της Κρήτης και περιλαμβάνει 4 περιοχές NUTS III. Γειτνιάζει με το Νότιο Αιγαίο και την Πελοπόννησο. Η γεωμορφολογία του νησιού είναι έντονη με το 41% του εδάφους του να είναι ορεινοί όγκοι, το 33% πεδιάδες και το 26% ημιορεινοί όγκοι. Οι τρεις κύριες οροσειρές, είναι η Ίδη (Ψηλορείτης, 2.456 μ.), τα Λευκά Όρη (2.454 μ.) και η Δίκη (Λασιθιώτικα Όρη, 2.148 μ.) που το διασχίζουν κατά σειρά από τη δύση ως την ανατολή. Επιπλέον ορεινοί όγκοι είναι αυτοί της Θρυπτής (1.476 μ) στα ανατολικά και τα Αστερούσια Όρη (1.231 μ.) στα νότια. Στα βόρεια της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνου ψήνονται τα Ταλαία όρη (1.088 μ.) καθώς και το αυτόνομο όρος Κέντρος (1.777 μ.). Η γεωργία, η κτηνοτροφία, ο τουρισμός, οι υπηρεσίες και η κατασκευή είναι οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες της Κρήτης. Επίσης, διαθέτει σημαντικά κέντρα δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (R & D).

Η Κύπρος βρίσκεται ανατολικά της Ελλάδας (Καστελλόριζο), νότια της Τουρκίας (μόλις 64 χιλιόμετρα / 40 ναυτικά μίλια), δυτικά της Συρίας και βόρεια της Αιγύπτου. Είναι το τρίτο μεγαλύτερο σε έκταση νησί της Μεσογείου μετά τη Σικελία και τη Σαρδηνία. Στα νοτιοδυτικά του νησιού δεσπόζει η οροσειρά Τροόδους με έκταση περίπου 3,200km², στα βόρεια η οροσειρά του Πενταδάκτυλου ενώ ανάμεσά τους εκτείνεται η πεδιάδα της Μεσαορίας την οποία διασχίζουν δυο ποταμοί, ο Πεδιαίος κι ο Γιαλιάς. Η Κύπρος είναι ένα νησιωτικό κράτος με κατοίκους οι οποίοι ασχολούνται με τη γεωργία, το εμπόριο, τον τουρισμό και άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (π.χ. τραπεζικές εργασίες), ενώ διαθέτει και έναν ανεπτυγμένο κατασκευαστικό τομέα.

1.2.1.2. Οικονομικές, κοινωνικές διαφορές και ανισότητες

Η νησιωτικότητα ως βασικό και κοινό χαρακτηριστικό της περιοχής παρέμβασης, καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τις ιδιαιτερότητες αλλά και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζει το σύνολο της περιοχής παρέμβασης. Ο νησιωτικός χώρος του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου ειδικά, είναι κατακερματισμένος με αποτέλεσμα την άνιση ανάπτυξη των νησιών, τη δυσχέρεια πρόσβασης και την απομόνωση, τη διασύνδεση συγκεκριμένων μόνο νησιωτικών μονάδων, την εξάρτηση και των υπαρκτών μεταφορικών συνδέσεων από τις καιρικές συνθήκες, τις δυσκολίες λόγω διπλής νησιωτικότητας (double insularity). Επιπρόσθετα, εμπόδια συνιστούν τόσο η απόσταση μεταξύ της Κύπρου και των ελληνικών νησιών, όσο και η μεγάλη απόσταση της παραμεθόριας περιοχής από τις υπόλοιπες περιοχές της Ένωσης. Οι αλληλεπιδράσεις, στο πλαίσιο επαγγελματικών ή άλλων αιτιών ταξιδιών είναι πολύ περιορισμένες. Η έλλειψη μεταφορικής διασύνδεσης της Κύπρου και των ελληνικών νησιών (εναέρια και ακτοπλοϊκή) θεωρείται ως ένα εμπόδιο συνεργασίας και περαιτέρω ανάπτυξης. Παρά την ύπαρξη υποδομών - τουλάχιστον στα κύρια μεγαλύτερα ή τα πιο τουριστικά νησιά - η προσβασιμότητα δεν είναι ομαλή λόγω των καιρικών συνθηκών, καθώς και άλλων παραγόντων, ιδιαίτερα εκτός των τουριστικών περιόδων.

Ωστόσο, το Πρόγραμμα θα αντιμετωπίσει το ζήτημα της νησιωτικότητας εστιάζοντας κατά προτεραιότητα στα χαρακτηριστικά που μπορούν να αποτελέσουν ευκαιρία και εφαλτήριο για ανάπτυξη, έλξη επισκεπτών και κατοίκων και σημεία επαφής με άλλες ευρωπαϊκές περιοχές και κοινότητες, προς επίρρωση της απομόνωσης και πρόωξη της συνεργασίας.

Οικονομικό προφίλ της διασυνοριακής περιοχής

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος, έχουν πληγεί σοβαρά από τη χρηματοπιστωτική κρίση και αμφότερες υποστηρίχθηκαν από τον ESM. Οι δύο χώρες, υιοθέτησαν φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις διαρθρωτικές τους αδυναμίες. Η Κύπρος εξήλθε από το πρόγραμμα στις 31 Μαρτίου 2016 και η Ελλάδα στις 21 Αυγούστου 2018. Κατά την περίοδο της κρίσης, τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά κι Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση των επενδύσεων, των θέσεων εργασίας και της συνοχής.

Κατά την περίοδο 2007-2016, η Κύπρος και οι τρεις ελληνικές περιοχές είχαν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα ύφεσης, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώθηκε περισσότερο από 20% σε όλες τις περιοχές. Η υψηλότερη σχετική ύφεση σημειώθηκε στο Νότιο Αιγαίο στο -30%, ακολουθούμενη από την Κρήτη στο -24%, στο Βόρειο Αιγαίο στο -23%, στην Κύπρο στο -21%. Η κυπριακή οικονομία κατάφερε να επιστρέψει το 2015 σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Από το 2016 μέχρι το 2018, η Κύπρος σημείωσε τις υψηλότερες επιδόσεις στο ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ στην ΕΕ, ο οποίος το 2019 έφτασε στο 3,1% (Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί, Ιούνιος 2020). Την περίοδο 2015-2017, η Κρήτη σημείωσε μια ταχεία αύξηση του ΑΕΠ της, ενώ το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο σημείωσαν μικρή μείωση. Από την άποψη της περιφερειακής πολιτικής, η μείωση του ΑΕΠ οδήγησε στην «υποβάθμιση» των υπό εξέταση περιοχών. Κατά την περίοδο 2014-2020 η Κύπρος ήταν μια «πιο ανεπτυγμένη» περιφέρεια της ΕΕ, ενώ για το 2021-2027 έχει εκπέσει στην κατηγορία «σε μετάβαση». Το δε Νότιο Αιγαίο από «πιο ανεπτυγμένη» περιφέρεια το 2014-2020, στη νέα περίοδο θα είναι «σε μετάβαση». Οι περιοχές της Κρήτης και του Βορείου Αιγαίου, οι οποίες ήταν «σε μετάβαση», κατά την περίοδο 2021-2027 θα ανήκουν στις «λιγότερο ανεπτυγμένες» περιφέρειες.

Όσον αφορά την ιδιωτική κατανάλωση, αυτή εξακολουθεί να αποτελεί πολύ σημαντικό μερίδιο του ΑΕΠ, σημαντικά μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Το 2018, το 31,8% των νοικοκυριών στην Ελλάδα αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, από 36,0% το 2014 και 28,1% το 2008. Ειδικότερα, υψηλό ήταν το ποσοστό ατόμων που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (AROE: At Risk Of Poverty or Social Exclusion) στην Κρήτη (31,6%) και το Νότιο Αιγαίο (34,5%). Υψηλότερος του μέσου όρου της χώρας ήταν ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού στο Βόρειο Αιγαίο (35,5%). Στο Βόρειο Αιγαίο παρατηρείται επίσης αυξημένη ανεργία (17,6%) σε σύγκριση με τον μέσο όρο της χώρας (17,3%). Αντίστοιχα το ποσοστό ατόμων που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Κύπρο, το 2019 μειώθηκε στο 22,3% σε σύγκριση με 21,4% του μέσου όρου της ΕΕ (Eurostat, 2020).

Όσον αφορά στην Ελλάδα, στην περιοχή παρέμβασης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο Νότιο Αιγαίο είναι 6.388,31€, στην Κρήτη 9.293,01 € και στο Βόρειο Αιγαίο 2.531,61 €, ενώ στην Κύπρο 22.286,88 € (Eurostat, 2019). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν ανισότητες τόσο μεταξύ όσο και στο εσωτερικό των περιφερειών: μερικά νησιά, ωφελούνται από τον τουρισμό (π.χ. η Ρόδος, μερικά νησιά των Κυκλάδων), ενώ άλλα αγωνίζονται με το πρόβλημα της απόστασης και της ανεπαρκούς διασύνδεσης.

Η οικονομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από τη σχετικά μικρή παρουσία του πρωτογενούς τομέα τόσο ως προς το ΑΕΠ (2,6% του περιφερειακού ΑΕΠ) όσο και για την απασχόληση (7,5% της περιφερειακής απασχόλησης) και την αντίστοιχη χαμηλή σχετική παραγωγικότητα. Η παρουσία του δευτερογενούς τομέα είναι σχετικά ασθενής όσον αφορά το ΑΕΠ (11,1% του περιφερειακού ΑΕΠ) αλλά και από την άποψη της απασχόλησης (14,5% της περιφερειακής απασχόλησης), με χαμηλό επίπεδο σχετικής παραγωγικότητας. Ο τριτογενής τομέας, ωστόσο, που συνδέεται με τον τουρισμό, είναι εξαιρετικά ισχυρός τόσο όσον αφορά στο ΑΕΠ (86,3% του περιφερειακού ΑΕΠ) όσο και την απασχόληση (78,0% της περιφερειακής απασχόλησης), με ικανοποιητικό επίπεδο σχετικής παραγωγικότητας.

Το Νότιο Αιγαίο παράγει το 3,4% του Εθνικού ΑΕΠ, ως η 9η μεγαλύτερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Η παραγωγική δομή της περιοχής του Βορείου Αιγαίου, συνίσταται σε ανεπτυγμένο τριτογενή τομέα, ο οποίος έχει μερίδιο ΑΕΠ ίσο με 83,7%, υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (106%), καθώς και από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (113%). Ο τριτογενής τομέας έχει επίσης υψηλότερη σχετική παραγωγικότητα σε σύγκριση με τον εθνικό και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ο πρωτογενής τομέας έχει μερίδιο ΑΕΠ (5,4%) και απασχόληση (13,1%) που είναι πολύ πάνω από τον εθνικό και ευρωπαϊκό μέσο όρο και μια σχετική παραγωγικότητα χαμηλή σε σύγκριση με τους δύο άλλους τομείς (0,4), αλλά μεγαλύτερη από εκείνη του εθνικού (108%) και ευρωπαϊκού (126%) επιπέδου. Ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή είναι περιορισμένος όσον αφορά το μερίδιο του ΑΕΠ (10,9%) και της απασχόλησης (11,6%), ποσοστό που είναι πολύ χαμηλότερο από τον εθνικό και ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η σχετική παραγωγικότητά του επίσης είναι χαμηλότερη από τον εθνικό (72%) και τον ευρωπαϊκό (82%) μέσο όρο.

Το Βόρειο Αιγαίο παράγει το 1,4% του Εθνικού ΑΕΠ ως η μικρότερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την Κρήτη, η παραγωγική δομή της περιοχής περιλαμβάνει έναν σημαντικό πρωτογενή τομέα με υψηλότερη του εθνικού μέσου όρου συνεισφορά μερίδιο στο ΑΕΠ (περίπου 1,6 φορές περισσότερο από τον εθνικό μέσο όρο και περισσότερο από 4,5 φορές περισσότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο). Εκτός αυτού, η σχετική παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα στην Κρήτη είναι υψηλότερη σε σύγκριση με εκείνη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, αλλά επίσης είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη της χώρας και του μέσου όρου της ΕΕ (115% και 135% αντίστοιχα). Η περιοχή έχει σημαντική γεωργική παραγωγή, καθώς και κτηνοτροφική και αλιευτική παραγωγή και ο πρωτογενής τομέας υποστηρίζει έναν εδραιωμένο αγροδιατροφικό τομέα με ισχυρές συνδέσεις με τις τοπικές βιομηχανίες και τον τουρισμό. Η περιοχή δεν έχει έναν αξιοσημείωτο δευτερογενή τομέα όσον αφορά το μερίδιο του ΑΕΠ (9ος στη χώρα) και η σχετική παραγωγικότητά του είναι κάτω από τον εθνικό μέσο όρο. Η δραστηριότητα στο δευτερογενή τομέα περιλαμβάνει τομείς όπως τρόφιμα, κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα, μηχανήματα κι εξοπλισμό και κατασκευές. Η ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα αντικατοπτρίζει την ικανότητα της Κρήτης να έχει τοπική παραγωγή που να καλύπτει τις τοπικές ανάγκες λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας. Όσον αφορά τον τριτογενή τομέα, αυτός είναι ο μεγαλύτερος τομέας στην περιοχή, παρουσιάζοντας υψηλότερη σχετική παραγωγικότητα από τη χώρα και την ΕΕ. Βασίζεται σε σημαντικές τουριστικές ροές, καθώς η Κρήτη είναι ένας από τους πιο διάσημους τουριστικούς προορισμούς σε ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Η Κρήτη παράγει το 5% του Εθνικού ΑΕΠ ως η 4η μεγαλύτερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Τα διαθέσιμα, στην παρούσα φάση, στοιχεία για την κατανομή του κυπριακού ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς κατά τομέα είναι 83,6% για τον τριτογενή τομέα, 14,1% για το δευτερογενή και 2,3% για τον πρωτογενή (Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία, 2019).

Στην παρούσα φάση οι οικονομίες των δύο χωρών έχουν πληγεί επιπλέον από την πανδημία του Covid-19, ενώ κάθε χώρα έχει καταρτίσει στρατηγικές για τη μείωση του οικονομικού κόστους λόγω των αλληπάλληλων περιοριστικών μέτρων (lockdown), τα οποία λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις για τον περιορισμό της. Πέρα από την υγεία και τον άνθρωπο, η κρίση λόγω της πανδημίας, έχει επιδενώσει την ανεργία και τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Όλοι οι οικονομικοί τομείς επηρεάζονται από την παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα. Η ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες είναι ασθενέστερη, έχει επέλθει μείωση του διεθνούς τουρισμού και μείωση των επαγγελματικών ταξιδιών. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι για κάθε μήνα αυστηρού περιορισμού, θα υπάρξει απώλεια 2% στο ετήσιο ΑΕΠ (ΟΟΣΑ, 2020).

Το 2020, η διακοπή της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας που προκλήθηκε από την πανδημία του Covid-19, σε συνδυασμό με την απότομη αύξηση της αβεβαιότητας, προβλέπεται να ανατρέψει την αρχικά αναμενόμενη επιτάχυνση της οικονομικής ανάκαμψης της Ελλάδας. Ο συνολικός οικονομικός αντίκτυπος εξακολουθεί να μην μπορεί να εκτιμηθεί με ακρίβεια και θα καθοριστεί από τη διάρκεια της κρίσης, αλλά και την επίδραση των μέτρων περιορισμού της.

Ομοίως για την Κύπρο, οι ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες και οι θετικές εκτιμήσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και ενδυνάμωση της οικονομίας, διακόπηκαν απρόσμενα λόγω της πανδημίας. Η πανδημία δημιούργησε ένα μεγάλο σοκ στην οικονομία με σοβαρές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες. Το οικονομικό κλίμα και οι προσδοκίες της αγοράς υπηρεσιών βρίσκονται σε ένα ιστορικό ναδίρ, με την εξαίρεση μιας μικρής βελτίωσης που σημειώθηκε τον Ιούνιο 2020. Από τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, την περίοδο Ιανουάριος - Σεπτέμβριος του 2020 παρουσιάστηκε συρρίκνωση της οικονομία κατά 5,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2019, ενώ για το 2ο τρίμηνο (περίοδος γενικού απαγορευτικού) η συρρίκνωση του ΑΕΠ έφτασε στο 12,3% (Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας, Εθνικοί λογαριασμοί, τριμηνιαία στοιχεία, Νοε. 2020). Σύμφωνα με τις οικονομικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών (Οκτ.2020), ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ της Κύπρου για το έτος 2020 εκτιμάται ότι θα είναι αρνητικός της τάξης του -5,5% σε πραγματικούς όρους. Από το 2021, εκτιμάται ότι θα ξεκινήσει ανάκαμψη, ωστόσο υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα στις μακροοικονομικές προβλέψεις λόγω της συνεχιζόμενης έξαρσης της πανδημίας, σε παγκόσμιο επίπεδο και στην Κύπρο.

Δημογραφικά στοιχεία διασυνοριακής περιοχής

Συνολικά, περίπου 2 εκατομμύρια κάτοικοι ζουν στη διασυνοριακή περιοχή εκ των οποίων 1.200.000 στην Ελλάδα και 800.000 στην Κύπρο. Σε μια περίοδο 10 ετών (2007 - 2017), ο πληθυσμός αυξήθηκε και στις δυο πλευρές των συνόρων κατά μέσο όρο 7% (στην Κύπρο σημειώθηκε εντονότερη αυξητική τάση, με 13%). Η δυναμική πληθυσμιακής ανάπτυξης στα Δωδεκάνησα και τις Κυκλάδες αυξήθηκε μεταξύ 2001 και 2011, καθώς και στις βόρειες και πιο αστικοποιημένες περιοχές της Κρήτης. Αντίθετα, αυτή η δυναμική υποχώρησε στα νησιά του νοτίου Αιγαίου.

Η μέση ηλικία πληθυσμού (41,5 έτη) είναι χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ (43,8 έτη). Η μεγαλύτερη μέση ηλικία είναι στο Λασιθί (Κρήτη - 45,3 έτη). Όλες οι άλλες περιοχές είναι κάτω από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η χαμηλότερη μέση ηλικία είναι στη Κύπρο (37,6 έτη).

1.2.2 Κοινές επενδυτικές ανάγκες, συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλα προγράμματα και

μέσα χρηματοδότησης

1.2.2.1 Κοινές επενδυτικές ανάγκες

Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία

Λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αναφέρονται στην ετήσια έκθεση για την Ελλάδα και την Κύπρο για το έτος 2020 και οι δύο χώρες χαρακτηρίζονται ως μέτριες ως προς την καινοτομία περιοχές.

Η **Κρήτη** είναι η μόνη περιφέρεια της περιοχής παρέμβασης, που χαρακτηρίζεται δυνατή ως προς την καινοτομία και υπερτερεί σε αυτό σε όλη την ελληνική επικράτεια, δεδομένου ότι έχει συνολικά καλή απόδοση στον Πίνακα αποτελεσμάτων της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Καινοτομίας. Ωστόσο, η απόδοσή της έχει βελτιωθεί κατά την τελευταία δεκαετία μόνο κατά 0,5% ετησίως, το οποίο είναι μάλλον φτωχό σε σχέση με άλλες ελληνικές περιοχές.

Τα νησιά του **Βορείου Αιγαίου** θεωρούνται μέτρια, ως προς την καινοτομία, περιοχή. Η απόδοση στον Πίνακα αποτελεσμάτων της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Καινοτομίας είναι σχετικά χαμηλή, καθώς ο σχετικό ποσοστό είναι ίσο με μόλις το 53% του μέσου όρου της ΕΕ και η περιοχή κατατάσσεται 7η μεταξύ των ελληνικών περιοχών. Ωστόσο, η απόδοσή της έχει βελτιωθεί κατά την τελευταία δεκαετία κατά 2,7%, η οποία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη βελτίωση που σημειώθηκε μεταξύ των ελληνικών περιοχών.

Το **Νότιο Αιγαίο** έχει χαμηλή απόδοση στον Πίνακα αποτελεσμάτων της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Καινοτομίας, λαμβάνοντας την 11η θέση μεταξύ των ελληνικών περιοχών και με μόλις το 47% του μέσου όρου της ΕΕ. Επιπλέον, η απόδοση της περιοχής επιδεινώθηκε κατά την τελευταία δεκαετία κατά 0,9%, το οποίο είναι το μεγαλύτερο αρνητικό ρεκόρ μεταξύ των ελληνικών περιοχών. Κατά την περίοδο 2011-2019 οι αλλαγές στην απόδοση της καινοτομίας οδήγησαν σε σημαντικές βελτιώσεις στο Βόρειο Αιγαίο και την Κρήτη, ενώ στο Νότιο Αιγαίο μειώθηκε.

Η **Κύπρος** εξακολουθεί να αποτελεί μετρίως καινοτομική χώρα. Βρίσκεται στο 89% του μέσου όρου της ΕΕ και κατατάσσεται στην κατηγορία «μέτριων καινοτόμων», ενώ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια (82% και 87% το 2017 και 2018 αντίστοιχα). Τα επίπεδα των δημόσιων και ιδιωτικών δαπανών για την έρευνα και ανάπτυξη είναι από τα χαμηλότερα στην ΕΕ και η αλληλεπίδραση μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων είναι πολύ περιορισμένη.

Επομένως, συνολικά η περιοχή παρέμβασης, με εξαίρεση την Κρήτη, δε φαίνεται να έχει αξιοσημείωτη δυναμική για καινοτομία.

Σύμφωνα με την έκθεση του ESPON (European Territorial Review), η οποία παρείχε μια κατηγοριοποίηση των περιφερειών, ανάλογα με τη δυναμικότητα και ανταγωνιστικότητα οικονομικών γνώσης, καμία περιφέρεια εντός της περιοχής παρέμβασης δεν κατηγοριοποιείται ως «εξαιρετικά ανταγωνιστική και βασισμένη στην ανταγωνιστική οικονομία». Η Κύπρος και το Νότιο Αιγαίο κατηγοριοποιούνται στο τρίτο από τα τέσσερα επίπεδα ως «λιγότερο ανταγωνιστικές, μα εν δυνάμει ανταγωνιστικές οικονομίες γνώσης», ενώ το Βόρειο Αιγαίο και η Κρήτη χαρακτηρίζονται ως «λιγότερο ανταγωνιστικές οικονομίες με χαμηλή συχνότητα», στο χαμηλότερο από τα τέσσερα επίπεδα.

Όσον αφορά το ποσοστό του ΑΕΠ που προορίζεται για έρευνα και ανάπτυξη (R&D), όλες οι παραμεθόριες περιοχές είναι κάτω από το 2,04%, που είναι ο μέσος όρος της ΕΕ. Η ένταση δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης στην παραμεθόρια περιοχή είναι 0,74%, η Κρήτη έχει 1,53%, το Βόρειο Αιγαίο 0,77%, η Κύπρος 0,63% (Eurostat) και το Νότιο Αιγαίο 0,19%.

Συμπεράσματα: Στο πλαίσιο του διασυνοριακού προγράμματος, η υποστήριξη της καινοτομίας, θα μπορούσε να προβλεφθεί σε τομείς που συνδέονται με θαλάσσιες δραστηριότητες και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (π.χ. περιβαλλοντικές τεχνολογίες για θαλάσσιες μεταφορές), ενώ χρειάζεται να διερευνηθεί η συμπληρωματικότητα και με άλλα προγράμματα.

Ψηφιακή πολιτική

Στην Ελληνική πλευρά, αποκλίσεις καταγράφονται με βάση την πρόσβαση των νοικοκυριών σε ευρυζωνική σύνδεση με το διαδίκτυο. Συγκεκριμένα, και χάριν σύγκρισης, ενώ στην Αττική το 83,6% των νοικοκυριών έχει ευρυζωνική πρόσβαση, το ποσοστό στα Νησιά Αιγαίου και την Κρήτη περιορίζεται σε 78,5%. Η Κύπρος, στο 92,8%, έχει υψηλότερο επίπεδο ευρυζωνικής πρόσβασης στο σπίτι από τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη.

Σημαντικές είναι οι αλλαγές που έχει επιφέρει στην απασχόληση η ταχεία εξάπλωση της τηλεργασίας, κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Σύμφωνα με έρευνα του Eurofound, το 2020, πάνω από το 1/3 των εργαζομένων στην ΕΕ-27 (36,8%) εντάχθηκε σε καθεστώς τηλεργασίας ως αποτέλεσμα των μέτρων διαχείρισης της Covid-19, ενώ τα σχετικά ποσοστά σε Ελλάδα και Κύπρο ανήλθαν σε 26,2% και 33,2%, αντίστοιχα. Επιπλέον, η ανάπτυξη εφαρμογών προηγμένου λογισμικού δημιουργεί νέες συνθήκες στην αγορά εργασίας και ταυτόχρονα σημαντικές προκλήσεις για τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειας και φορολογίας.

Όσον αφορά τη χρήση του ηλεκτρονικού εμπορίου από άτομα ηλικίας 16-74 ετών, η Κύπρος με 36,2% και τα νησιά του Αιγαίου και η Κρήτη με 52,8% είναι κάτω από το μέσο μερίδιο της ΕΕ του 60%. Η πανδημική κρίση, ωστόσο, έχει επηρεάσει και αυτόν τον τομέα, με τα δεδομένα του 2020 να αναφέρουν πως το ποσοστό των χρηστών διαδικτύου που πραγματοποίησε διαδικτυακές αγορές ανήλθε σε 46% για την Ελλάδα και 47% για την Κύπρο. Επίσης, η χρήση του e-banking, με μέσο ποσοστό ΕΕ 58%, είναι στην Κύπρο στο 52%, ενώ στην Ελλάδα είναι εμφανώς χαμηλότερη, 37% (Eurostat 2020).

Συμπεράσματα: Σημαντική είναι η πρόκληση που παρουσιάζεται στη διασυνοριακή περιοχή, ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα σε σχέση με το «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη» και να αξιοποιηθούν τα οφέλη της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τον δημόσιο τομέα. Ψηφιακά έργα μικρής κλίμακας, τα οποία κατά κάποιο τρόπο «καλύπτουν το γεωγραφικό κενό» - θα μπορούσαν να υποστηριχθούν υπό την προϋπόθεση ότι είναι σύμφωνα με τις Εθνικές Ψηφιακές Στρατηγικές.

Επιχειρηματικότητα

Στην Ελλάδα η κατανομή της απασχόλησης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις παρουσίασε μια μικρή αύξηση μεταξύ

2008 και 2014 (-1,5%). Αυτή η ανοδική τάση καταδεικνύει την ανθεκτικότητα που επέδειξαν οι μικρές επιχειρήσεις και οι βιοτεχνίες, στον τομέα του τουρισμού, κατά τη διάρκεια της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης που έπληξε τη χώρα. Αντίστοιχα και για την Κύπρο η αύξηση της επιχειρηματικότητας και της ικανότητας καινοτομίας του επιχειρηματικού τομέα και η ενίσχυση των επενδύσεων και της πρόσβασης σε χρηματοδότηση έχουν ζωτική σημασία για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι ΜΜΕ και οι επιχειρηματίες έχουν πληγεί ιδιαίτερα από τα ληφθέντα μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού (lockdown), ενώ η ανεργία έχει αρχίσει να αυξάνεται σημαντικά.

Ο «Περιφερειακός Δείκτης Ανταγωνιστικότητας» (RCI), ο οποίος αποτελείται από μια ομάδα δεικτών, υποδηλώνει ότι η διασυνοριακή περιοχή αποδίδει κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, με την Κύπρο να επιτυγχάνει το 88% του μέσου όρου της ΕΕ (αύξηση 13% από το 2016 RCI) και οι ελληνικές περιοχές 38-46% του μέσου όρου της ΕΕ. «Μακροοικονομική σταθερότητα» (στο 12% του μέσου όρου της ΕΕ), «Τεχνολογική ετοιμότητα (στο 28% του μέσου όρου της ΕΕ), «Μέγεθος αγοράς» (στο 34% του μέσου όρου της ΕΕ) και «Υποδομή» (στο 39% του μέσου όρου της ΕΕ) είναι οι δείκτες ως προς τους οποίους η περιοχή των θαλάσσιων συνόρων υπολείπεται του μέσου όρου της ΕΕ.

Ως προς τις δυνατότητες ανάπτυξης των επιχειρήσεων και η Ελλάδα και η Κύπρος περιορίζονται πάντως από το κοινό χαρακτηριστικό των νησιωτικών περιοχών να στερούνται της απαραίτητης κρίσιμης μάζας στην αγορά λόγω του μικρού πληθυσμιακού τους μεγέθους, τόσο ως προς τους διαθέσιμους πόρους αλλά και το αγοραστικό κοινό. Αυτό με τη σειρά του συνεπάγεται πως οι ΜΜΕ περιορίζονται ως προς την εμβέλεια και τις δυνατότητες ποικιλομορφίας, αλλά και πως στερούνται συνήθως τα οφέλη που θα απέφεραν οι οικονομίες κλίμακας και άλλες πιθανές ευκαιρίες που προσφέρει η Ευρωπαϊκή ενιαία αγορά. Επιπλέον, το μικρό μέγεθος και άλλα εδαφικά χαρακτηριστικά πολλών νησιών συχνά απαιτούν να τίθεται η βιώσιμη χρήση πόρων σε προτεραιότητα έναντι της προώθησης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, ειδικά σε σύγκριση με τις ηπειρωτικές περιοχές.

Συμπεράσματα: Η επιχειρηματικότητα θα μπορούσε να υποστηριχθεί από το Πρόγραμμα στο βαθμό που ανταποκρίνεται στις διασυνοριακές ανάγκες και ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών των συνόρων. Σε αυτή την προοπτική, και λαμβάνοντας υπόψη και τις ανησυχίες για την αειφόρο ανάπτυξη, θα μπορούσαν να προωθηθούν δραστηριότητες της Γαλάζιας Οικονομίας, δράσεις για την ενίσχυση των ΜΜΕ, σε συνεργασία με τα κύρια προγράμματα ή και άλλα προγράμματα Interreg. Επιπλέον, ο πολιτισμός και ο τουρισμός ως οι κύριοι κοινό μοχλοί της οικονομίας των δύο χωρών, δύναται να συμβάλλουν στην αναβάθμιση του αναπτυξιακού προφίλ της περιοχής παρέμβασης. Παρεμβάσεις συνεργασίας, οι οποίες σχετίζονται με την τόνωση και την αύξηση της τοπικής παραγωγής μέσω της σύνδεσής της με τους κλάδους του τουρισμού, του πολιτισμού και των υπηρεσιών δύναται να επιλύσουν ένα σημαντικό μέρος της απασχόλησης και της οικονομίας. Η στήριξη της επιχειρηματικότητας, ιδιαίτερα μετά τις επιπτώσεις που επήλθαν λόγω της πανδημίας COVID-19, αποτελεί ουσιαστική ανάγκη για την περιοχή. Παρότι το πρόβλημα θα αντιμετωπιστεί κυρίως από τα εθνικά προγράμματα, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν δράσεις για την από κοινού ανάπτυξη καινοτομιών και τεχνολογίας που θα λύνει προκλήσεις - ιδιαίτερης σημασίας για τη διασυνοριακή περιοχή - σε παραγωγικούς τομείς.

Ενέργεια

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας για την Ελλάδα και ηλιακής για την Κύπρο.

Οι δεσμεύσεις που έχουν τεθεί στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, αντανακλώνται στα Εθνικά Σχέδια για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) των δύο χωρών, για την περαιτέρω μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ στην κατανάλωση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.

Ο συνδυασμός ΑΠΕ που καλύπτει την ακαθάριστη εσωτερική κατανάλωση ενέργειας διαφέρει μεταξύ των δύο κρατών μελών. Τα βιοκαύσιμα και τα ανανεώσιμα απόβλητα είναι η μεγαλύτερη πηγή στην Ελλάδα, ενώ στην Κύπρο η μεγαλύτερη ανανεώσιμη πηγή είναι η ηλιακή ενέργεια. Όσον αφορά όμως τα βιοκαύσιμα στη Ελλάδα, αυτά έχουν μικρή αξιοποίηση στην περιοχή ανάλυσης, καθότι το δυναμικό ενέργειας της βιομάζας είναι μόνο 0,01 GWh / km² στα νησιά του Βόρειου και Νοτίου Αιγαίου. Το χαμηλό ενεργειακό δυναμικό σε αυτές τις περιοχές οφείλεται, μεταξύ άλλων, στα χαμηλότερα επίπεδα γεωργικής παραγωγής, καθώς και στις μεγαλύτερες εκτάσεις προστατευόμενων περιοχών. Η γεωργική παραγωγή μιας περιοχής καθορίζει το δυναμικό της βιοενέργειας. Η υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελεί το 12% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 0% στην Κύπρο. Η αιολική ενέργεια είναι το 16% των συνολικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 11% στην Κύπρο και η ηλιακή ενέργεια είναι το 21% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 51% στην Κύπρο. Η γεωθερμική ενέργεια είναι αμελητέα ή μηδενική και στα δύο κράτη μέλη. Η ενέργεια θερμότητας περιβάλλοντος (αντλία θερμότητας) είναι 10% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και 0% στην Κύπρο.

Αναφορικά με το κτιριακό απόθεμα και στις δύο χώρες είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης.

Συμπεράσματα: Ο τομέας της εξοικονόμησης ενέργειας αποτελεί βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα μέχρι το 2030. Με τη νέα δέσμη μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους», γίνεται αναθεώρηση σειράς Ευρωπαϊκών Οδηγιών που σχετίζονται με την ενεργειακή απόδοση, έτσι ώστε να ευθυγραμμιστούν με το γενικό πλαίσιο για την Ενέργεια και το Κλίμα και να επιτευχθεί ο νέος Ευρωπαϊκός στόχος για το 2030. Οι φυσικοί πόροι της περιοχής, το δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η γεωγραφική της θέση θα μπορούσαν να δημιουργήσουν επενδυτικές ευκαιρίες για την κινητοποίηση της πλεονάζουσας παραγωγικής της ικανότητας. Επίσης μέσω της συνεργασίας είναι εφικτή η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την πρωτοβουλία «Καθαρή ενέργεια για τα νησιά της ΕΕ», πρωτοβουλία η οποία παρέχει ένα πλαίσιο συνεργασίας για τον εντοπισμό κοινών λύσεων και βέλτιστων πρακτικών, που θα βοηθήσει τα νησιά να παράγουν

τη δική τους βιώσιμη, χαμηλού κόστους ενέργεια, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2 «Μια πιο πράσινη και ανθεκτική Ευρώπη»

Κυκλική Οικονομία – Βιώσιμη διαχείριση υδάτων

Όσον αφορά στην κυκλική οικονομία και οι δύο χώρες υστερούν στον τομέα της ανακύκλωσης/ανάκτησης και της επαναχρησιμοποίησης, ενώ βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην υγειονομική ταφή των στερεών αποβλήτων. Πρόκληση για τις δυο χώρες της περιοχής παρέμβασης παραμένει και η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και των απορριμμάτων στο πλαίσιο της μετάβασης σε ένα υπόδειγμα κυκλικής οικονομίας. Ενόψει των στόχων ανακύκλωσης που εγκρίθηκαν πρόσφατα για τα αστικά απόβλητα για μετά το 2020 (55% έως το 2025, 60% έως το 2030 και 65% έως το 2035), η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει περισσότερη προσπάθεια για τον περιορισμό της υγειονομικής ταφής και την εδραίωση της ανακύκλωσης, εφόσον εξακολουθεί να καταγράφει 80%, έναντι 24% κατά μέσο όρο στην ΕΕ και πολύ χαμηλά ποσοστά στις προτιμητέες μεθόδους ανακύκλωσης, κομποστοποίησης, ενεργειακής ανάκτησης και καύσης. Η χώρα βρίσκεται στη 3η χαμηλότερη θέση στην ΕΕ ως προς την ανακύκλωση υλικών, με μόνο 19% να ανακυκλώνεται (μέσος όρος ΕΕ 46%). Η Κύπρος, επίσης, καταγράφει υψηλά ποσοστά διαχείρισης αποβλήτων με εδαφική διάθεση (82%) και αντιστοίχως χαμηλή ανακύκλωση (16%), στη 2η χειρότερη θέση της ΕΕ.

Μεγαλύτερες ποσότητες απορριμμάτων παράγονται στις πιο αστικοποιημένες και πυκνοκατοικημένες περιοχές. Παρόμοιες τάσεις εντοπίζονται σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Είναι χαρακτηριστικό το μικρό μερίδιο παραγωγής αποβλήτων των νησιωτικών περιοχών, παρά τις σημαντικές εισροές τουριστών, που συνήθως αυξάνουν την παραγωγή αποβλήτων σε σχέση με τους μόνιμους κατοίκους. Αυτό εξηγείται από την απουσία βιομηχανιών υψηλής έντασης πόρων στα νησιά σε σύγκριση με την ηπειρωτική χώρα, ιδίως σε αραιοκατοικημένα νησιά.

Αναφορικά με τη διαχείριση του νερού, πολλοί δήμοι της ελληνικής περιοχής, εξακολουθούν να μη διαθέτουν σύστημα διαχείρισης των λυμάτων και/ή αξιόπιστης παροχής πόσιμου νερού. Η Κύπρος χαρακτηρίζεται από υπεράντληση υπόγειων υδάτων και λειψυδρία, ενώ σημαντική ποσότητα λυμάτων εξακολουθούν να απορρίπτονται χωρίς συλλογή ή επεξεργασία.

Στο πλαίσιο της Γαλάζιας Οικονομίας, τις τελευταίες δεκαετίες ξεκίνησαν και πλέον εντείνονται οι προσπάθειες για αυτονομία της ύδρευσης των άνυδρων νησιών, μέσω της αφαλάτωσης του θαλάσσιου νερού και ο περιορισμός της εξάρτησής τους από τις ενεργοβόρες μετακινήσεις των υδροφόρων πλοίων. Τα νησιά της Ελλάδας στα οποία υπάρχουν εγκαταστάσεις αφαλάτωσης είναι η Σύρος, η Σχοινούσα, η Ηρακλεία, η Σχοινούσα, η Μύκκος, η Πάρος, η Τήνος και η Σαντορίνη. Στην Κύπρο λειτουργούν μονάδες αφαλάτωσης στη Δεκέλεια, στη Λεμεσό (Επισκοπή, Βασιλικό), στη Λάρνακα και την Πάφο.

Συμπεράσματα: Η απαίτηση για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των πόρων του, οι οποίοι αποτελούν βασικούς παράγοντες για τη διαβίωση και την ανάπτυξη, εξακολουθεί να αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για την επιλέξιμη περιοχή. Η συνεργασία για την προώθηση μέτρων προς τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία, θα συμβάλλει μεταξύ άλλων στη βελτίωση της περιβαλλοντικής αειφορίας των νησιών της περιοχής.

Κλιματική Αλλαγή

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία σημαντική πρόκληση για το σύνολο των Κρατών Μελών της ΕΕ. Οι χώρες της νότιας και κεντρικής Ευρώπης πλήττονται όλο και πιο συχνά από κύματα καύσωνα, δασικές πυρκαγιές και ξηρασίες.

Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με πολλαπλούς φυσικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους, ιδίως πλημμύρες και δασικές πυρκαγιές. Υπό το πρίσμα αυτό, η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία ενός μεθοδολογικού πλαισίου παρακολούθησης της εξέλιξης του φαινομένου με έμφαση σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (γεωργία και κτηνοτροφία, τουρισμός, μεταφορές, εξορυκτική βιομηχανία, ασφαλιστικός τομέας και άλλους), ενώ παράλληλα στρέφεται προς μια νέα πραγματικότητα, όπου είναι απαραίτητη η ιεράρχηση και η αξιολόγηση μέτρων προσαρμογής και νέων επενδύσεων με στόχο την πρόληψη.

Οι δασικές πυρκαγιές, η εγκατάλειψη της γεωργικής γης, η διάβρωση, η ερημοποίηση και η απώλεια βιοποικιλότητας είναι ορισμένες από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο, οι οποίες επηρεάζουν όχι μόνο την αγροτική οικονομία αλλά και τον τουρισμό, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την οικονομική ανάπτυξη. Η Εθνική Στρατηγική της Κύπρου για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, εμπεριέχει την εκτίμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, της ικανότητας προσαρμογής και της ευπάθειας της Κύπρου στους Τομείς: Υδάτινοι Πόροι, Εδάφη, Παράκτιες ζώνες, Βιοποικιλότητα, Δάση, Γεωργία, Αλιεία & Υδατοκαλλιέργειες, Τουρισμός, Ενέργεια, Υποδομές και Δημόσια Υγεία.

Συμπεράσματα: Ο νησιωτικός χαρακτήρας και η θέση της περιοχής στην ευαίσθητη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν εύλωτη και έκθετη σε φυσικές καταστροφές με μειωμένη ικανότητα αντίδρασης. Οι αναμενόμενες μεταβολές που πιθανόν να επέλθουν στα οικοσυστήματα λόγω της κλιματικής αλλαγής, ίσως να είναι αρνητικές και μη αναστρέψιμες. Στο πλαίσιο αυτό και μέσω της συνεργασίας, μέτρα πρόληψης και ετοιμότητας, εκστρατείες ευαισθητοποίησης: για τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας, αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την περιοχή. Επίσης, δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000, προτεραιοποιείται η αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των περιοχών αυτών μέσω του Ειδικού Στόχου vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και μείωση κάθε μορφής ρύπανσης σε συνέχεια και της στήριξης της Ένωσης στο πλαίσιο του τρέχοντος διασυνοριακού Προγράμματος. Στην 6^η Προγραμματική Περίοδο οι κοινές προκλήσεις / ανάγκες της περιοχής παρέμβασης για την προσαρμογή και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, θα ικανοποιηθούν μέσω

δράσεων του Στόχου Πολιτικής 2 και συγκεκριμένα μέσω του Ειδικού Στόχου iv) «Πρώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα».

Πράσινη οικονομία - Βιοποικιλότητα

Η παραμεθρία περιοχή Ελλάδας και Κύπρου περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό τοποθεσιών Natura 2000, αρκετές τοποθεσίες «Ramsar» (διεθνώς σημαντικός υγρότοπος) και άλλες εθνικά καθορισμένες περιοχές προστασίας.

Οι Στρατηγικές για τη Βιοποικιλότητα των δύο χωρών, περιλαμβάνουν 13 Στρατηγικούς Στόχους και λειτουργούν σε συνέργεια με τις Εθνικές Στρατηγικές για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή αλλά και με το Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα.

Όσον αφορά στον Ελλαδικό χώρο της επιλέξιμης περιοχής, έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 72 ΖΕΠ (Ζώνες Ειδικής Προστασίας), 66 ΕΖΔ (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης) και 4 ΕΖΔ – ΖΕΠ, με συνολική έκταση 1.014.700 εκτάρια. Στο ΦΕΚ 4432/Β'/2017 περιλαμβάνεται η αναθεώρηση του εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000. Όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον, σύμφωνα με το άρθρο 8 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας («οδηγία για τους οικοτόπους») στην Ελλάδα, καταρτίστηκε το ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000 για την περίοδο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο έχουν καταγραφεί συγκεκριμένα μέτρα - ανά προτεραιότητα - τα οποία δύναται να χρηματοδοτηθούν από Προγράμματα Interreg (π.χ. Σεμινάρια κατάρτισης σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, το νομοθετικό πλαίσιο και τις χρηματοδοτήσεις, Δημιουργία ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση εκδηλώσεων για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων και των παραγωγικών ομάδων (π.χ. ημερίδες, dialogue events, e-learning, webinars).

Αναφορικά με την Κύπρο, έως τώρα, έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 40 Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) και 30 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), με τη συνολική έκταση των, ενταγμένων στο δίκτυο Natura 2000, χερσαίων περιοχών να ανέρχεται σε 162.937 εκτάρια, ενώ των θαλάσσιων σε 20.933 εκτάρια.

Όσον αφορά την ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα την προστασία των δασών, η Ελλάδα έχει καταρτίσει την Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (ΕΣΔ), μέσω της οποίας υιοθετείται στη χώρα πρότυπο της μεσογειακής δασοπονίας με το εξής όραμα: «Εξασφάλιση της αειφορίας και αύξηση της συνεισφοράς των δασικών οικοσυστημάτων στην οικονομία της χώρας μέσω της πολυλειτουργικότητας, της προσαρμοστικότητας και της ενίσχυσης του κοινωνικοοικονομικού τους ρόλου, υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής». Στο ελληνικό τμήμα της περιοχής παρέμβασης, δάση συναντώνται στην Περιφέρεια Κρήτης, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Εθνικό Δρυμό των Λευκών Ορέων.

Τα δάση και οι δασώδεις εκτάσεις, καταλαμβάνοντας το 42% της ολικής έκτασης της Κύπρου, αποτελούν ένα σημαντικό ανανεώσιμο φυσικό πόρο, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν και τη σπονδυλική στήλη της κυπριακής φύσης και γενικά του τοπίου. Στο πλαίσιο αυτό η Κυπριακή πολιτική, έχει καταρτίσει σχετική Δήλωση Δασικής Πολιτικής (28 στόχοι), σκοπός της οποίας είναι ο καθορισμός του οράματος και των σκοπών και στόχων σχετικά με τη διατήρηση, προστασία και αειφόρο διαχείριση των δασών.

Όσον αφορά στη βιοποικιλότητα, η εκτίμηση του επιπέδου εισβολής χωροκατακτητικών ειδών - ξένων φυτών είναι υψηλή (μεγαλύτερη από 5%) σε διάφορες τοποθεσίες σε όλη την περιοχή, συμπεριλαμβανομένων τμημάτων της Κρήτης. Η Κύπρος ως νησί με πλούσια βιοποικιλότητα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε βιολογικές εισβολές. Συνολικά, έχουν καταγραφεί 43 εισβλητικά/χωροκατακτητικά είδη χλωρίδας (Hand et al. 2019).

Συμπεράσματα: Πολύ σημαντικές κρίνονται οι επενδύσεις & παρεμβάσεις, για την πρόωση της βιοποικιλότητας και τις πράσινες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων της προστασίας, αξιοποίησης και ανάδειξης των προστατευόμενων περιοχών. Επιπλέον, μέσω του Προγράμματος δύναται να υποστηριχθούν δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης. Η δασική, υπαίθρια αναψυχή, η ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ο οικουρισμός και οι σχετικές υποδομές συνεισφέρουν μεταξύ άλλων, στην οργάνωση, διαχείριση και έλεγχο των επισκεπτών αλλά και στην προστασία και την ανάδειξη των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας. Όλα τα παραπάνω θα συμβάλουν και στην επίτευξη του στόχου για την απομείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την προστασία από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, στο πλαίσιο του ΣΠ2

Μεταφορές

Η περιοχή διαθέτει 26 αεροδρόμια (3 στην Κρήτη, 16 κυρίως μικρά αεροδρόμια στο ΝΑ, 5 στο ΒΑ και 2 διεθνή στην Κύπρο).

Η Κρήτη διαθέτει 5 κύρια λιμάνια, που εξασφαλίζουν τη θαλάσσια σύνδεση με την υπόλοιπη ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα και την Κύπρο. Το Νότιο Αιγαίο διαθέτει 32 μικρά και μεγάλα λιμάνια, το Βόρειο Αιγαίο 5 κύρια λιμάνια και η Κύπρος επίσης 5 κύρια λιμάνια.

Συνολικά, στην περιοχή παρέμβασης, οι μόνοι τρόποι διασύνδεσης μεταξύ των περιοχών εξ' αιτίας της νησιωτικότητας, είναι αεροπορικώς ή δια θαλάσσης (που διακόπτεται όταν δεν το επιτρέπει ο καιρός ή άλλοι παράγοντες). Δεν υπάρχουν θαλάσσιες συνδέσεις και απευθείας πτήσεις μεταξύ της Κύπρου και των άλλων νησιών της περιοχής παρέμβασης. Η συνδεσιμότητα εξασφαλίζεται μέσω της ελληνικής ηπειρωτικής χώρας (Αθήνα ή Λαύριο). Για ορισμένα νησιά, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου και της Κρήτης, η οδική ασφάλεια είναι επίσης ένα σοβαρό πρόβλημα.

Συμπεράσματα: Σε συνεργασία με τα γενικά προγράμματα, θα μπορούσαν να εξεταστούν τρόποι βελτίωσης της συνδεσιμότητας μεταξύ της Κύπρου και των ελληνικών νησιών). Στο πλαίσιο της διασυνοριακής συνεργασίας, το ζήτημα της συνδεσιμότητας είναι ζωτικής σημασίας, ωστόσο υπερβαίνει τις δυνατότητες ενός προγράμματος ΕΕΣ και αντιμετωπίζεται κυρίως από τα τομεακά και τα περιφερειακά προγράμματα στο πλαίσιο του ΣΠ 3 «Μια πιο διασυνδεδεμένη Ευρώπη».

Απασχόληση

Στην αγοράς εργασίας, η γενική εικόνα είναι ότι όσον αφορά στα ποσοστά απασχόλησης, την απασχόληση των νέων, στα νοικοκυριά με πολύ χαμηλό επίπεδο εργασίας, αλλά και ως προς την ανεργία, τη μακροχρόνια ανεργία και τους δείκτες μισθών, η διασυννοριακή περιοχή βρίσκεται κάτω από τους μέσους όρους της ΕΕ, με την Κύπρο να αποδίδει καλύτερα από την Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, η απασχόληση στην Ελλάδα μειώθηκε απότομα κατά 19%.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2020, στην περιοχή παρέμβασης, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται στην **Κρήτη** (17,3%), το οποίο είναι δραματικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (6,9%), καθώς και ένα από τα υψηλότερα στη χώρα. Η ανεργία στην Κρήτη κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 7,5% κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ ο δείκτης απασχόλησης μειώθηκε κατά 1,1%.

Ακολουθεί το **Νότιο Αιγαίο** με ποσοστό ανεργίας 16,8%, ποσοστό επίσης πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (6,9%). Η ανεργία κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 7,4% κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ ο δείκτης απασχόλησης μειώθηκε κατά 0,6%. Αποτελεί την πλέον τουριστικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια της χώρας και συνεπώς λόγω της εποχικότητας της απασχόλησης που εμφανίζει, εμφανίζει αυξημένη ανεργία τους χειμερινούς μήνες. Η εποχικότητα επίσης έχει σαν συνέπεια την υψηλή αναλογία της προσωρινής απασχόλησης, που είναι διπλάσια από την αντίστοιχη στο σύνολο της χώρας. Η προσωρινή απασχόληση είναι έκδηλη στον γυναικείο απασχολούμενο πληθυσμό.

Το **Βόρειο Αιγαίο** αντιμετωπίζει εξίσου υψηλό ποσοστό ανεργίας 16,5%, επίσης αξιοσημείωτα υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Η ανεργία κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 17% κατά την τελευταία δεκαετία, παρά το γεγονός ότι ο δείκτης απασχόλησης αυξήθηκε ελαφρά κατά 0,02%. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται επίσης από υψηλή εποχικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων, την στροφή στον τριτογενή τομέα (κυρίως στον τουρισμό) και το χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας, ενώ η εισροή προσφύγων μένει να διερευνηθεί ως προς τις επιπτώσεις της στην απασχόληση.

Το ποσοστό στην **Κύπρο** είναι 7,6%, σημαντικά χαμηλότερο από τις ελληνικές περιοχές, παρόλο που εξακολουθεί να είναι πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ: 6,9%). Επισημαίνεται ότι κατά την περίοδο 2014-17, όλες οι περιφέρειες της θαλάσσιας παραμεθόριας περιοχής σημείωσαν μείωση στα ποσοστά ανεργίας. Τα μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης ήταν στην Κρήτη στο -10,6% κατά τη διάρκεια της περιόδου, ακολουθούμενη από την Κύπρο στο -7,7% και το Νότιο Αιγαίο στο -3,2%.

Το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών στην Κύπρο ήταν 16,6% το 2019 και πλησίασε περισσότερο το μέσο όρο της ΕΕ (15,1%). Εξίσου υψηλό παραμένει το ποσοστό των νέων που δεν εργάζονται, ούτε βρίσκονται σε εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEETs), το οποίο το 2019 (Eurostat) ήταν 13,7% για την ηλικιακή ομάδα 15-24 σε σχέση με 10,1% στην ΕΕ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 15-29 ήταν 14,1% σε σχέση με 12,5% στην ΕΕ. Όσον αφορά στην Ελλάδα, τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα αυξημένα ιδιαίτερα στο Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο (17,5% και 14,4%, αντίστοιχα), ενώ ελαφρώς μικρότερο και κοντά στον μέσο όρο της χώρας είναι στην Κρήτη (12,7%) (Eurostat, 2020). Επιπλέον, πολύ υψηλό είναι και το ποσοστό των νέων (ηλικίας 15-24) εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης. Συγκεκριμένα, το αντίστοιχο ποσοστό για το Βόρειο Αιγαίο ανέρχεται σε 27,1%, για το Νότιο Αιγαίο σε 22,0%, ενώ για την Κρήτη είναι αρκετά μικρότερο και πλησίον του μέσου όρου της ΕΕ-27, 12,2%. Συνοπτικά, στην Ελλάδα υπάρχει υψηλή ανεργία, μεταξύ άλλων ανεργία των νέων και μακροχρόνια ανεργία, μεγάλος αριθμός ατόμων που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης και χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών.

Εκπαίδευση

Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ελλάδα εξακολουθούν να πάσχουν από πολλές ελλείψεις και δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις ανάγκες της αγοράς εργασίας: οι μαθητές που έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό έχουν χαμηλές επιδόσεις (το 48,3% των μαθητών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών έναντι του 27,4% των γηγενών) και η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Παρά τη συνεχή μείωση, το ποσοστό των νέων εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης παραμένει από τα υψηλότερα στην ΕΕ. Ιδιαίτερως ανησυχητική είναι η κατάσταση στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, η οποία περιλαμβάνει σχεδόν διπλάσιο αριθμό ατόμων εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης απ' ό,τι η ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών. Ιδιαίτερα σημαντικές κρίνονται οι ευκαιρίες που υπάρχουν για εκπαίδευση, απασχόληση και επιχειρηματική δραστηριότητα για τους νέους ανθρώπους κάθε περιφέρειας. Αυξημένες ανάγκες για την ενίσχυση αυτών των συνθηκών καταγράφονται στο Βόρειο Αιγαίο, όπου το ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24, τα οποία βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης και απασχόλησης (NEETs) είναι ιδιαίτερα υψηλό (25,7%), αλλά και στο Νότιο Αιγαίο (16,1%).

Το επίπεδο εκπαίδευσης επηρεάζει σημαντικά τις δυνατότητες μιας περιοχής να προσελκύσει επενδύσεις σε καινοτόμες και εξωστρεφείς δραστηριότητες. Στο Νότιο Αιγαίο καταγράφονται υψηλές ανάγκες για ενίσχυση τόσο του ποσοστού κατοίκων με τριτοβάθμια εκπαίδευση (22,2%), όσο και των επιστημονικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων (14,6%), ένας ακόμα δείκτης που αναδεικνύει τις δυνατότητες μιας περιοχής να προσελκύσει καινοτόμες δραστηριότητες. Τα μεγαλύτερα ποσοστά πληθυσμού με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο στην περιοχή παρέμβασης εντοπίζονται στην Κύπρο (44,9%), με μεγάλη διαφορά από την Ελλάδα (32,7%), αλλά και από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 (32,8%). Συγκεκριμένα, στην Κύπρο, το ποσοστό των απασχολούμενων 20-64 χρονών που έχει τουλάχιστον τριτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται σε 74,9% (Eurostat 2020), ξεπερνώντας κατά 10 και πλέον ποσοστιαίες μονάδες το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27. Στο Βόρειο Αιγαίο και την Κρήτη, το ποσοστό του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών, που έχει τουλάχιστον τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι 65,2% και 61,9%, αντίστοιχα. Το Νότιο Αιγαίο υπολείπεται συγκριτικά, με ποσοστό εργατικού δυναμικού που έχει λάβει τριτοβάθμια εκπαίδευση 58,7%.

Στην Κύπρο, η συμμετοχή στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και η συμμετοχή των ενηλίκων στη μάθηση παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα. Υπάρχει έλλειψη δεξιοτήτων στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας,

της μηχανικής, των μαθηματικών και της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών και λείπει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη διά βίου μάθηση.

Για την περιοχή παρέμβασης, το ποσοστό του εργατικού πληθυσμού με χαμηλή εκπαίδευση, το ποσοστό ατόμων εκτός απασχόλησης/κατάρτισης και το ποσοστό των «ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο» (ηλικίες 18-24 ετών) είναι υψηλότερα από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Ωστόσο, η Κύπρος αποδίδει καλύτερα από τον μέσο όρο, ενώ η απόδοση των ελληνικών περιφερειών της παραμεθόριας περιοχής είναι χαμηλή. Με μέσο όρο της ΕΕ το 21,0%, το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού (25-64) με εκπαιδευτικό επίτευγμα μικρότερο από το πρωτοβάθμιο ή το κατώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο (επίπεδα 0-2), είναι για τη θαλάσσια περιοχή Ελλάδας-Κύπρου συνολικά 19,0% (Eurostat 2020). Η Κύπρος αποδίδει καλύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ με ποσοστό 16,8%, ενώ η Ελλάδα εμφανίζει ελαφρώς υψηλότερο ποσοστό, 21,2%.

Υγεία

Η «υγεία» είναι ο μόνος δείκτης ως προς τον οποίο η διασυνοριακή περιοχή αποδίδει καλύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ και αυτή η θετική βαθμολογία ισχύει στην Κύπρο και στο Βόρειο Αιγαίο (αν και το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη είναι και οι δύο ελαφρώς χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ σε αυτόν τον δείκτη). Οι περιοχές της Ελλάδας κατατάσσονται για τους δείκτες ευημερίας για την υγεία και την ασφάλεια στον ΟΟΣΑ ανάμεσα στις κορυφαίες, αλλά είναι από τις χαμηλότερες όσον αφορά τις θέσεις εργασίας και την ικανοποίηση από τη ζωή.

Το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση δείχνει ότι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος για τη θαλάσσια περιοχή Ελλάδας-Κύπρου είναι 82 χρόνια, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ των 81 ετών. Οι αντίστοιχες τιμές όσον αφορά στον εν λόγω δείκτη για τις περιοχές της διασυνοριακής περιοχής ανέρχονται σε: 82,7 και 82,3 έτη για το Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο, αντίστοιχα, 82,1 έτη για την Κρήτη και, τέλος, 82,3 έτη για την Κύπρο.

Με την εμφάνιση της πανδημίας του Covid-19, οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται, εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση στη διασυνοριακή περιοχή. Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας των δύο χωρών, καθώς και η εξασφάλιση και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού αποτελούν ανάγκες οι οποίες θα πρέπει να ικανοποιηθούν.

Όσον αφορά τις υποδομές υγείας, στις 3 ελληνικές περιφέρειες της περιοχής μελέτης, η Κρήτη κατέχει την 7η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, μια θέση που επιδεινώθηκε με την πάροδο του χρόνου.

Ομοίως, όσον αφορά τις υποδομές υγείας, το Βόρειο Αιγαίο κατέχει την 8η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, δείκτη που επιδεινώθηκε την τελευταία δεκαετία.

Τέλος, το Νότιο Αιγαίο κατέχει τη 10η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, μετά από μείωση κατά τη διάρκεια της περιόδου κρίσης.

Μετανάστευση

Η καθαρή μετανάστευση, η διαφορά δηλαδή μεταξύ εισερχόμενου κι εξερχόμενου πληθυσμού μιας χώρας από/προς τρίτες χώρες, είναι ένα μέγεθος που παρουσιάζει σημαντική διακύμανση στον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και μέσα στα έτη. Η Ελλάδα και η Κύπρος ανήκουν στις ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες το συνολικό ισοζύγιο έχει υπάρξει και αρνητικό, αν και παραμένει θετικό από το 2016 κι έπειτα σε όλη την περιοχή μελέτης, σε αμφότερες τις χώρες, κυρίως λόγω των προσφυγικών εισροών. Στην περιοχή παρέμβασης, το υψηλότερο επίπεδο καθαρής μετανάστευσης για το 2019, εμφανίζεται στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου με ποσοστό 39,5%, ακολουθεί η Κύπρος με 10%, η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου με 8,8% και η Κρήτη με 2,7%.

Ο μεγάλος αριθμός αιτούντων άσυλο στη Λέσβο θέτει ακόμη μέχρι και σήμερα μεγάλες προκλήσεις. Η απότομη αύξηση της ζήτησης για τρόφιμα και στέγαση επηρεάζει σημαντικά την κοινότητα των νησιών και αποτελεί κοινή πρόκληση για πολλά άλλα νησιά.

Στο απόγειο της Ευρωπαϊκής «προσφυγικής κρίσης» (2015), η Κύπρος δεν σημείωσε σημαντική αύξηση των αιτήσεων ασύλου. Ωστόσο, τα τελευταία 3 χρόνια σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες ροές που έχουν ποτέ καταγραφεί και σταδιακά, ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου άρχισε να αυξάνεται σημαντικά και μάλιστα φαίνεται να διπλασιάζεται κάθε χρόνο. Δεδομένου ότι μικρός αριθμός προσφύγων έφτασαν δια θαλάσσης, υπολογίζεται ότι περίπου το 60% όλων των αιτούντων το 2019 έφτασαν στην Κυπριακή Δημοκρατία μέσω της πράσινης γραμμής από το βόρειο τμήμα του νησιού που βρίσκεται υπό κατοχή.

Η όξυνση της εισροής προσφύγων και υπηκόων τρίτων χωρών, παρά τις δυσκολίες διαχείρισης που εγείρει, πρόκειται επίσης μακροπρόθεσμα να ανανεώσει τη δημογραφία του γηγενούς πληθυσμού, ανατρέποντας την μειωτική της τάση και την προοδευτική γήρανση. Αποτελεί μέγιστη πρόκληση, για τις περιοχές του Βορείου Αιγαίου ιδίως, αλλά και την Ελλάδα και την Κύπρο συνολικά, η εξασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης για το ανθρώπινο αυτό δυναμικό, κατά τη διαδικασία νόμιμης εγκατάστασης ή μετεγκατάστασής του, προσφέροντας παράλληλα δυνατότητες και προοπτική ενσωμάτωσης στις τοπικές κοινωνίες.

Συμπεράσματα: Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει η ανάγκη υλοποίησης δράσεων, μέσω του Στόχου Πολιτικής 4 «Μια πιο κοινωνική Ευρώπη» για τη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, ιδίως για τους νέους και τους μακροχρόνια ανέργους, για την αύξηση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της συνάφειας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την αγορά εργασίας και για την προώθηση της αυτοαπασχόλησης και της κοινωνικής οικονομίας. Οι αναπτυξιακές ανάγκες για ενίσχυση των εισοδημάτων και της απασχόλησης, για μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και για την εξομάλυνση των περιφερειακών αποκλίσεων παρουσιάζονται ιδιαίτερα αυξημένες στον απόηχο της κρίσης. Η προώθηση ευκαιριών διά βίου μάθησης, ευέλικτης αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης, κρίνεται ιδιαίτερως σημαντική για την περιοχή, ιδιαίτερα στο πεδίο της Γαλάζιας Οικονομίας, δεδομένου ότι ως τουριστικός προορισμός βρίσκεται αντιμέτωπη με ακραία εποχικότητα στη ζήτηση υπηρεσιών, με υψηλή ζήτηση κατά τη θερινή περίοδο και πολύ χαμηλή κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Επιπλέον, η ενίσχυση της απασχόλησης και της πρόσβασης, για όλους, στην αγορά εργασίας, αποτελεί πρόκληση για τα επόμενα χρόνια δεδομένων και των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19.

Δράσεις στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης θα ήταν δύσκολο να αποτελέσουν ισχυρά στοιχεία του προγράμματος συνεργασίας, δεδομένου του μικρού διαθέσιμου προϋπολογισμού με αποτέλεσμα την ανάγκη συγκέντρωσης πόρων σε τομείς με υψηλή προστιθέμενη αξία για το πρόγραμμα, όπως είναι ο τουρισμός και πολιτισμός. Ωστόσο, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής (νησιωτικότητα, μεγάλη απόσταση), θα μπορούσαν να υλοποιηθούν δράσεις συνεργασίας στον τομέα της τηλεϊατρικής και της τηλεεκπαίδευσης τόσο για την ενίσχυση της απασχόλησης όσο και για τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των ατόμων της περιοχής.

Τα δεδομένα για τη μετανάστευση μπορούν να ιδωθούν σε συνδυασμό με τον Ειδικό Στόχο Interreg 2, «Μεγαλύτερη Ασφάλεια και Προστασία στην Ευρώπη» (ISO2). Ο Ειδικός Στόχος Interreg 2 αν και με μικρό προϋπολογισμό, έχει ένα υποστηρικτικό αλλά σημαντικό ρόλο να επιτελέσει, ιδίως όσον αφορά τα σχετικά με τη Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και εσωτερικών υποθέσεων, τον κύριο χρηματοδότη και υπεύθυνο για την πολιτική μετανάστευσης και εσωτερικών υποθέσεων. Είναι αντιληπτό ότι ο ISO2 μπορεί να ιδωθεί, ανάλογα με τη γωνία θέασης, ως ένα μέσο βελτίωσης των συνοριακών συνθηκών της ΕΕ, ή σαν περιχαράκωση της Ευρώπης με τείχη και φράχτες. Εφόσον όμως η αρχή της αλληλεγγύης είναι από τις θεμελιώδεις λίθους της Πολιτικής Συνοχής, είναι απαραίτητο όλες οι δράσεις και τα έργα που χρηματοδοτούνται από τον ΕΣ Interreg 2 να συνάδουν με αυτή. Τέτοιες δράσεις δύνανται να στοχεύουν στη βελτιστοποίηση των ελέγχων στα σύνορα και τη γενικότερη εξομάλυνση των ροών των μεταναστών, συνδυάζοντας προστασία της ανθρώπινης ζωής με μεγαλύτερη εποπτεία των εισροών.

Τουρισμός - Πολιτισμός

Ο τουρισμός συμβάλλει σημαντικά στις εξαγωγές και αποτελεί ζωτική κινητήρια δύναμη της ελληνικής και της κυπριακής οικονομίας. Ο όγκος του τουρισμού είναι εξαιρετικά υψηλός ειδικά στο Νότιο Αιγαίο, την Κρήτη και την Κύπρο. Ο υψηλότερος τουριστικός όγκος, σημειώθηκε για το 2019, στο Νότιο Αιγαίο, με 53 περίπου εκατομμύρια διανυκτερεύσεις, ακολούθως στην Κρήτη με ~43,3 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις σε τουριστικά καταλύματα και κατόπιν στην Κύπρο με ~17,5 εκατομμύρια. Η περιοχή του Βορείου Αιγαίου είχε μικρότερο όγκο, μόλις περί τα 3 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις. Η παγκόσμια κρίση του Covid-19, εντούτοις, από το 2020 ασκεί πρωτοφανή πίεση στο τουριστικό οικοσύστημα της ΕΕ, εξαιτίας των τιθέμενων ταξιδιωτικών περιορισμών και την απότοκη παύση των τουριστικών δραστηριοτήτων για εκτεταμένο χρονικό διάστημα. Το 2020 αποτελεί το χειρότερο έτος για τον παγκόσμιο τουρισμό, με τις διεθνείς αφίξεις να μειώνονται κατά -74% σε σχέση με το 2019, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (UNWTO).

Εξαιρέτως της υφιστάμενης υγειονομικής κατάστασης, ο τουρισμός είναι ένα από τα δυνατά σημεία της οικονομίας της παραμεθόριας περιοχής. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, αυτή η δραστηριότητα έρχεται σε αντίθεση με τη χωρητικότητα των νησιών (ιδίως των μικρών) και την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, όπως επίσης μπορεί να υπονομεύσει και άλλες τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες. Τα κυριότερα προβλήματα που απορρέουν από την τουριστική (υπερ)δραστηριότητα εντοπίζονται στη μονοδιάστατη ανάπτυξη σύμφωνα με τα πρότυπα του μαζικού τουρισμού, στη μικρής διάρκειας τουριστική περίοδο (Απρίλιος-Σεπτέμβριος για την ελληνική πλευρά και Απρίλιος - Οκτώβριος για την Κύπρο), στη χωρική συγκέντρωση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιοχές, ενώ περιοριστικά για την τουριστική ανάπτυξη δρουν ανεπάρκειες των έργων υποδομής (θαλάσσιες μεταφορές και οδικό δίκτυο).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), βιώσιμος ή αειφόρος τουρισμός (sustainable tourism) είναι «ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη του τις υφιστάμενες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επισκεπτών, του κλάδου και των κοινοτήτων στους προορισμούς υποδοχής». Είναι προφανές λοιπόν πως η αειφορία και η βιωσιμότητα στον τουρισμό πέραν της βέλτιστης χρήσης των περιβαλλοντικών πόρων έχει να κάνει και με το σεβασμό στην κοινωνική και πολιτιστική αυθεντικότητα των τοπικών κοινοτήτων, καθώς και στην εξασφάλιση της βιώσιμης οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων.

Αν και είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιστραφεί το μοτίβο «θάλασσα και ήλιος» (στο οποίο η Ελλάδα αποτελεί τον τρίτο δημοφιλέστερο προορισμό στον κόσμο), το ήπιο μεσογειακό κλίμα και η πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής, καθώς και η επιτακτικότητα πλέον για προστασία του περιβάλλοντος, θα μπορούσαν να διευκολύνουν την ανάπτυξη και άλλων, πιο βιώσιμων μορφών τουρισμού καταναμημένων σε όλο το έτος και σε προσιτό κόστος. Διαφαίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, συνεδριακός, θρησκευτικός, τρίτης ηλικίας, αθλητικός, εκτός περιόδων αιχμής κλπ.), δεδομένης και της γεωμορφολογίας και του φυσικού πλούτου της περιοχής. Επιπλέον, μέσω στοχευμένων ενεργειών υποστήριξης, η γεωγραφική κατανομή του τουρισμού θα μπορούσε να εξισορροπηθεί υπέρ των λιγότερο τουριστικών προορισμών.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η πλούσια χλωρίδα της περιοχής δημιουργεί δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη φυσικών προϊόντων, φυσικών καλλυντικών προϊόντων, ειδών υγιεινής διατροφής, ενώ οι ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες της Μεσογείου ενισχύουν την ελκυστικότητα των προϊόντων με πιστοποίηση ή δυνατότητα πιστοποίησης με ονομασία προέλευσης (ΠΟΠ) και προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη (ΠΓΕ). Η σύνδεση της παραγωγής των προϊόντων αυτών με τον τομέα του τουρισμού προβλέπεται να ενισχύσουν την οικονομία, αλλά και τη διεθνή προβολή της περιοχής συνεργασίας.

Όσον αφορά τον πολιτισμό, η διασυνοριακή περιοχή, χάρη στη γεωγραφική της θέση, αποτέλεσε ένα σταυροδρόμι πολιτισμών, οι οποίοι έχουν αφήσει παντού τα ίχνη τους. Συνιστώσα της μακράς και πλούσιας ιστορίας της αποτελεί σε σημαντικό βαθμό ο πλούτος της, τόσο σε πολιτιστικούς όσο και φυσικούς πόρους με εξέχουσα οικουμενική αξία. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στην Ελλάδα, στη λίστα συγκαταλέγονται: η Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου (1988), η Δήλος (1990), η Νέα Μονή Χίου (1990), το Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου (1992), το Ιστορικό Κέντρο (Χώρα) της Πάτου με τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης (1999), ενώ αντίστοιχα, αναφορικά με την Κύπρο, στη λίστα ενέχονται τα εξής: η Πάφος (Νέα Πάφος και Παλαιάπαφος)

(1980), οι Τοιχογραφημένοι ναοί στην περιοχή του όρους Τρόδος (1985 – 2001) και, τέλος, η Χοιροκοιτία (1998). Στο ανωτέρω πλαίσιο, άλλες δράσεις προς επιλογή για την περιοχή παρέμβασης, σχετίζονται με την προστασία και την ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, τη δημιουργία, την προβολή και τον εκσυγχρονισμό μουσείων και κέντρων πολιτισμού, καθώς και την ευρύτερη προώθηση του σύγχρονου πολιτισμού και της γαστρονομικής παράδοσης. Η Κρήτη διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα στον αγροτοδιατροφικό τομέα και η κρητική διατροφή έχει χαρακτηριστεί από την UNESCO (2011) ως «άυλη πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας». Σημαντική μπορεί να είναι η αναπτυξιακή ώθηση και από την ανάπτυξη των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών καθώς και την προώθηση της γαλάζιας τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο του βιώσιμου τουρισμού. Σε κάθε περίπτωση, οι δράσεις που πρόκειται να υλοποιηθούν στο παρόν Πρόγραμμα, οι οποίες συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά θα είναι σύμφωνες με τις βέλτιστες πρακτικές του ICOMOS (EUROPEAN QUALITY PRINCIPLES for EU-funded Interventions with potential impact upon Cultural Heritage”).

Συμπεράσματα: Η εμφάνιση του Covid-19 κατέδειξε την τρωτότητα του υφιστάμενου τουριστικού μοντέλου σε εξωγενείς κλύδωνες και κατ’ επέκταση και της ευρύτερης οικονομίας, δεδομένου ότι ο τουρισμός συνιστά ζωτική κινητήρια δύναμη για την οικονομία της διασυνοριακής περιοχής. Μέσω του Προγράμματος, και συγκεκριμένα μέσω του Ειδικού Στόχου vi) «*Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία*» του Στόχου Πολιτικής 4, είναι ανάγκη να επιλεγούν παρεμβάσεις για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, καθώς και την προστασία, ανάδειξη και προβολή του πολιτιστικού αποθέματος των δύο χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη συνεργατική διάσταση, που αυτές δύνανται να έχουν. Δράσεις συνεργασίας και ανταλλαγής καλών πρακτικών για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού στην περιοχή παρέμβασης, θα επιφέρουν προστιθέμενη αξία στην αειφόρο ανάπτυξη, αλλά και την προώθηση του τουριστικού προϊόντος.

Ίση πρόσβαση – Θεμελιώδη δικαιώματα

Η διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών, της ένταξης και της καταπολέμησης κάθε μορφής διακρίσεων καθώς και η διασφάλιση της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ διατρέχει οριζόντια το Πρόγραμμα.

Το σύνολο των κοινωνικών δικαιωμάτων διαπερνά η απαίτηση, να μπορούν τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ), να απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε ισότιμη βάση με τους άλλους πολίτες, όπως εξασφαλίζει η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ (UNCRPD) την οποία, η Ευρωπαϊκή Ένωση κύρωσε στις 23 Δεκεμβρίου 2010. Στην Ελλάδα, ολοκληρώθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ, με ευθύνη του Υπουργού Επικρατείας ως Συντονιστικού Μηχανισμού βάσει του άρθρου 69 του ν. 4488/2017. Στην Κύπρο, τον Απρίλιο του 2021 καταρτίστηκε προσχέδιο του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία 2021-2023, το οποίο θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο επίτευξης των στρατηγικών επιδιώξεων και στόχων που τέθηκαν με την Πρώτη Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία 2018-2028 (απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου στις 19.12.2017). Εστιάζοντας στην δικαιωματική προσέγγιση, τονίζεται ότι όλες οι πολιτικές που αφορούν στις παραπάνω ενότητες οφείλουν να σχεδιάζονται λαμβάνοντας σε θεμελιακή βάση υπ’ όψη τους, τα δικαιώματα των ατόμων αυτών. Τόσο στο στάδιο του σχεδιασμού, όσο και στο στάδιο της υλοποίησης των παρεμβάσεων, διασφαλίζεται η συστηματική συνεργασία με τους φορείς και τους εκπροσώπους των ΑμεΑ.

Επίσης, επισημαίνεται, ότι οι εν λόγω πολιτικές του Προγράμματος σχεδιάζονται λαμβάνοντας υπ’ όψη το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Effective application and implementation of the EU Charter of Fundamental Rights), ο οποίος επιβεβαιώνει τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Τέλος, το Πρόγραμμα συνεισφέρει στους δεκαεφτά (17) Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, δεσμευτικοί και για την Ελλάδα, καθότι (ιδρυτικό) μέλος του οργανισμού και κυρίτερα στους στόχους 8 (Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, 10 (Λιγότερες Ανισότητες), 11 (Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες), 13 (Δράση για το Κλίμα), 14 (Ζωή στο Νερό) και 15 (Ζωή στη Στεριά), που σχετίζονται πιο άμεσα με τους επιλεγμένους Ειδικούς Στόχους και κατηγορίες δράσεων.

Σε κάθε περίπτωση, τόσο κατά το σχεδιασμό όσο και κατά την υλοποίηση του Προγράμματος, θα διασφαλιστεί συστηματική και πολυεπίπεδη συνεργασία με τους εκπροσώπους των ΑμεΑ στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, ενώ, η Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

1.2.2.2 Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλα προγράμματα και μέσα χρηματοδότησης Γαλάζια Οικονομία (Blue Economy)

Με βάση τη φιλοσοφία συνεργειών και συμπληρωματικότητας που διέπει τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της ΕΕ, το παρόν πρόγραμμα INTERREG Ελλάδα-Κύπρος με δεδομένο το θαλάσσιο χαρακτήρα της περιοχής παρέμβασης, εντάσσεται σε μια σύμπραξη μεσογειακών προγραμμάτων, πρωτίστως βέβαια με το πρόγραμμα Euro-MED. Οι Διαχειριστικές Αρχές των προγραμμάτων που υλοποιούνται στη Μεσόγειο συνεδριάζουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα υπό την αιγίδα του Interact, ώστε να κατεργάζονται συνέργειες κατ’ αρχήν στο στάδιο του σχεδιασμού, αλλά και ως προς συγκεκριμένες δράσεις, μέσω και της κεφαλαιοποίησης των αποτελεσμάτων των έργων των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων.

Επίσης, σε εθνικό επίπεδο, η συμπληρωματικότητα μεταξύ του διασυνοριακού προγράμματος και των τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων των δύο χωρών εξασφαλίζεται μέσω της αλληλεπίδρασης και ανατροφοδότησης μεταξύ των αρμοδίως ορισμένων Επιτροπών Προγραμματισμού στα διάφορα στάδια του σχεδιασμού, καθώς επίσης και των Επιτροπών Παρακολούθησης του εκάστοτε Προγράμματος κατά τη διάρκεια της υλοποίησης αυτών. Συγκεκριμένα, ο μηχανισμός προβλέπει ότι εκπρόσωποι της Διαχειριστικής Αρχής του

Προγράμματος Interreg συμμετέχουν στις Επιτροπές Παρακολούθησης των τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων αλλά και αντίστροφα, ενώ προβλέπει και τη συμμετοχή της στα θεματικά δίκτυα της Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ). Τέλος, η Επιτροπή Παρακολούθησης εγκρίνει τα κριτήρια επιλογής των πράξεων και τις διαδικασίες που καταρτίζει η ΔΑ, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή συμβολή της ενωσιακής χρηματοδότησης στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος Interreg και να υλοποιείται η διάσταση συνεργασίας των πράξεων στο πλαίσιο των προγραμμάτων Interreg, όπως ορίζεται στο άρθρο 23 παράγραφοι 1 και 4 του οικείου Κανονισμού. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται επίσης, ότι οι παρεμβάσεις του νέου Προγράμματος σχετίζονται και αντιπαραβάλλονται και με τις παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

Η συμπληρωματικότητα των Ταμείων διασφαλίζεται με ευθύνη του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων /ΓΓΔΕ&ΕΣΠΑ και ειδικότερα της Εθνικής Αρχής Συντονισμού (ΕΑΣ),

Σε ετήσια βάση, λειτουργεί συντονιστικό όργανο με αντικείμενο τον προγραμματισμό των προτεραιοτήτων των τομέων πολιτικής και των περιφερειών, και τον σχεδιασμό της χρηματοδότησής τους από τα προγράμματα. Στο συντονιστικό όργανο, το οποίο λειτουργεί υπό την ευθύνη του ΓΓΔΕ και ΕΣΠΑ συμμετέχουν ΔΑ, Επιτελικές, Περιφέρειες, κ.α. φορείς. Η ΕΑΣ αναλαμβάνει την παρακολούθηση της υλοποίησης του συνολικού σχεδίου δράσης και την αποτελεσματική εφαρμογή του.

Βασικό επίσης μηχανισμό διαβούλευσης, συντονισμού και συνεργασίας, όπως προαναφέρθηκε, θα αποτελέσουν τα Θεματικά Δίκτυα στα οποία μετέχουν εκπρόσωποι των ΔΑ, των Επιτελικών Δομών, των κοινωνικοοικονομικών εταίρων και των μεγάλων δικαιούχων κατά περίπτωση

Η Γαλάζια Οικονομία ως αναδυόμενος οικονομικός τομέας και για τις δύο χώρες (Ελλάδα-Κύπρος), κατέχει ιδιαίτερη σημασία για το διασυνοριακό πρόγραμμα.

Τα γεωγραφικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των δύο χωρών, καθιστούν την περιοχή παρέμβασης προνομιακό πεδίο εφαρμογής της Πολιτικής της ΕΕ για την περαιτέρω ανάπτυξη της Γαλάζιας Οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να είναι πλήρως ευθυγραμμισμένη με τις απαιτήσεις της αειφόρου ανάπτυξης. Δραστηριότητες της Γαλάζιας Οικονομίας θα μπορούσαν να προωθηθούν μέσω του διασυνοριακού προγράμματος σε συνεργασία με τα κύρια προγράμματα (mainstream), καθώς και με το Interreg Euro MED 2021-2027.,

Στόχος «Επενδύσεις στην απασχόληση»

Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, θα ενθαρρυνθεί η συμπληρωματικότητα, με τα προγράμματα που υλοποιούνται στο πλαίσιο του στόχου «Επενδύσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη», μέσω της συνεργασίας με τους εταίρους σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Οι στρατηγικές επιλογές του νέου Προγράμματος θα βασίζονται στις Εθνικές Στρατηγικές των δύο χωρών, επιδιώκοντας συνέργειες και συμπληρωματικότητα τόσο με τα Τομεακά όσο και με τα Περιφερειακά Προγράμματα. Ο διαχωρισμός των δράσεων ανά ΣΠ, των εν λόγω Προγραμμάτων, έχει αποτυπωθεί στο ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΣΠΑ, version 1.0).

Άλλα Προγράμματα-Εργαλεία

LIFE

Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις πρόκειται να διασφαλιστούν και μέσω του Ευρωπαϊκού Χρηματοδοτικού Προγράμματος LIFE για το περιβάλλον και για το κλίμα, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2. Ο συντονισμός των παρεμβάσεων θα πραγματοποιηθεί από τις εκάστοτε αρμόδιες υπηρεσίες των Προγραμμάτων (ΔΑ, Επιτελική Δομή ΥΠΕΝ, Τμήμα Περιβάλλοντος Κύπρου).

MED και άλλα προγράμματα εδαφικής συνεργασίας στη Μεσόγειο

Το πρόγραμμα Interreg VI-A Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027, σε συνδυασμό και με άλλα προγράμματα θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε τομείς όπου θα προσφέρει σημαντική προστιθέμενη αξία, όπως για παράδειγμα στο θαλάσσιο τομέα (ασφάλεια στη θάλασσα, παράκτια προστασία κ.α), στη διασύνδεση της επιχειρηματικότητας με τον πρωτογενή τομέα, για την προώθηση προϊόντων, ειδών υγιεινής διατροφής, προϊόντων με πιστοποίηση ή δυνατότητα πιστοποίησης με ονομασία προέλευσης (ΠΟΠ) και προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη (ΠΓΕ), στην ενέργεια και το περιβάλλον, στον τομέα της διαχείρισης αποβλήτων και τον αντίκτυπό τους στη θάλασσα (ανταλλαγή δεδομένων, καλές πρακτικές, εκστρατείες ευαισθητοποίησης), στον τουρισμό και την προώθηση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και των δράσεων προβολής της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (οικοτουρισμός κ.α.).

Το άνοιγμα προς την υπόλοιπη Ένωση μπορεί να αντισταθμίσει τα μειονεκτήματα της νησιωτικότητας και της απόστασης: Η συνεργασία με τα άλλα προγράμματα της Μεσογείου (Interreg Euro Med, Interreg Next Med) σε κοινά ή παράλληλα έργα μπορεί να μετριάσει την απομόνωση των περιοχών στα θαλάσσια σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου.

Στο πλαίσιο της Δημόσιας Διαβούλευσης, αλλά και του συντονισμού μεταξύ των νέων Προγραμμάτων Interreg, οι θεματικές που προσφέρονται για συνέργειες του EuroMed με το «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», περιλαμβάνονται κυρίως στο ΣΠ2 και αφορούν την: Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης των κινδύνων, της βιωσιμότητας, λαμβάνοντας υπόψη το οικοσύστημα, την Προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και αποδοτική ως προς τους πόρους οικονομία και την Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών στο αστικό περιβάλλον και μείωση της ρύπανσης. Επίσης συνέργειες μπορούν να υπάρξουν στους τομείς της διαχείρισης υδάτων και φυσικών πόρων, της υδατοκαλιέργειας και της αλιείας, του αειφόρου τουρισμού καθώς και σε άλλους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης.

Επίσης, το Πρόγραμμα ιδίως μέσω των δράσεων που άπτονται του τουρισμού-πολιτισμού, συνεισφέρει σε μια νέα δημιουργική και διεπιστημονική πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό μελλοντικών τρόπων ζωής, το *Νέο Ευρωπαϊκό Μπάουχαους* που λειτουργεί ως σημείο συνάντησης της τέχνης και του πολιτισμού με την κοινωνική ένταξη, την επιστήμη και την τεχνολογία.

1.2.3 Διδάγματα που έχουν αντληθεί από την προηγούμενη εμπειρία

Από τη μέχρι σήμερα εμπειρία, είναι γεγονός ότι γενικά τα προγράμματα Interreg συνέβαλαν στην επίτευξη ευρύτερων αποτελεσμάτων, κυρίως με τον περιορισμό συγκεκριμένων φραγμών στη συνεργασία, δημιουργώντας νέες εξαιρετικά σημαντικές εταιρικές σχέσεις ιδιαίτερα στον τομέα της επιχειρηματικότητας, της ασφάλειας συνόρων, της συνεργασίας ερευνητικών και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και του περιβάλλοντος.

Το τρέχον πρόγραμμα INTERREG V-A «Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020» εστιάζει στην ανταγωνιστικότητα και τις ΤΠΕ, την ενεργειακή απόδοση και την προσβασιμότητα, καθώς και στη διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος, στον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και στην πρόληψη κινδύνων, λαμβάνοντας υπόψη τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά της παραμεθόριας περιοχής (απόσταση μεταξύ των συμμετεχουσών περιοχών και γεωγραφικός κατακερματισμός). Οι μέχρι σήμερα υλοποιηθείσες αξιολογήσεις του Προγράμματος, επιβεβαιώνουν την αποτελεσματική και αποδοτική υλοποίηση του Προγράμματος καθώς και την ανταπόκριση της οικείας Στρατηγικής σε σημαντικές για τη διασυνοριακή περιοχή προκλήσεις.

Από τη Δημόσια διαβούλευση που διενεργήθηκε με τη συμμετοχή πλήθους φορέων από την Ελλάδα και την Κύπρο, αναδείχθηκαν τα δυνατά και αδύνατα σημεία του τρέχοντος προγράμματος Interreg V-A «Ελλάδα - Κύπρος 2014-2020». Συγκεκριμένα, οι φορείς θεωρούν ότι το Πρόγραμμα συμβάλλει σημαντικά στην ανταλλαγή ορθών πρακτικών και ιδεών, στην ανάδειξη καινοτόμων λύσεων, στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων καθώς και στη δημιουργία κινήτρων για ανάπτυξη στη βάση κοινών προτεραιοτήτων, με κύριο στόχο την αντιμετώπιση της απομόνωσης λόγω της μεθοριακής θέσης και της νησιωτικότητας της περιοχής.

Ωστόσο αναδείχθηκαν και βασικά ζητήματα τόσο κατά το σχεδιασμό όσο και κατά την υλοποίηση του Προγράμματος, όπως είναι η ανάγκη βελτιστοποίησης του Σχεδιασμού των αξόνων, η μεγαλύτερη εμπλοκή όλων των φορέων από τα αρχικά στάδια του σχεδιασμού, η ενίσχυση της υποστήριξης των Δικαιούχων και η απλούστευση τόσο των διαδικασιών διαχείρισης όσο και των διαδικασιών υλοποίησης, λόγω του αυξημένου γραφειοκρατικού χαρακτήρα τους.

Σύμφωνα με τα χρήσιμα συμπεράσματα (lessons learnt) της επικαιροποίησης της πρώτης αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής του τρέχοντος Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020», για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, χρειάζονται οι παρακάτω τροποποιήσεις στη στόχευση της στρατηγικής:

- Η στήριξη της **επιχειρηματικότητας** παραμένει πολύ σημαντικός στόχος για τη διασυνοριακή περιοχή, ιδίως μετά τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19. Παρότι το πρόβλημα θα αντιμετωπιστεί στο μεγαλύτερο του βαθμό από τα εθνικά προγράμματα, υπάρχει ευρύ πεδίο εφαρμογής για το Πρόγραμμα Συνεργασίας όσον αφορά στην από κοινού ανάπτυξη καινοτομιών και τεχνολογίας που θα λύνει προκλήσεις - ιδιαίτερης σημασίας για τη διασυνοριακή περιοχή - σε παραγωγικούς τομείς.
- Η **γαλάζια οικονομία** παραμένει σημαντικός στόχος για την περιοχή.
- Ο **τουρισμός** παραμένει ο κινητήριος μοχλός της διασυνοριακής οικονομίας, η οποία έχει πληγεί σοβαρά από τις επιπτώσεις της πανδημίας. Η στόχευση του Προγράμματος θα πρέπει να εκτείνεται στη δημιουργία «τουριστικής προστιθέμενης αξίας», παρά στην απλή «προστασία και προβολή των υφιστάμενων πόρων».
- Το πεδίο των θαλάσσιων συγκοινωνιών δεν έτυχε στήριξης από τους εμπλεκόμενους φορείς της επιλέξιμης περιοχής λόγω των διαφόρων πρακτικών φραγμών που υπάρχουν και ως εκ τούτου οι ανάγκες σε αυτόν τον τομέα θα αποτελέσουν πεδίο εθνικής πολιτικής..
- Οι **ψηφιακές τεχνολογίες** αποδεικνύονται όλο και μεγαλύτερης σημασίας για το μέλλον, η δε διασυνοριακή περιοχή συνεχίζει να υστερεί τόσο όσον αφορά την ψηφιακή οικονομία, όσο και την ψηφιακή διακυβέρνηση. Η παρούσα προγραμματική περίοδος συνέβαλλε - σε μικρό βαθμό - στην ψηφιακή διακυβέρνηση αλλά όχι στην ψηφιακή οικονομία. Επιπλέον, θα πρέπει να εγκαταλειφθεί το μοντέλο της δημιουργίας online βάσεων δεδομένων ή διαδραστικών πλατφορμών προβολής/διάχυσης πληροφορίας και τα έργα της νέας περιόδου να στοχεύουν σε πολύ συγκεκριμένες ψηφιακές υπηρεσίες σημαντικής προστιθέμενης αξίας, όπως για παράδειγμα εφαρμογές smart city που παρέχουν χρήσιμες υπηρεσίες στον πολίτη, έξυπνες εφαρμογές που αυξάνουν την αποδοτικότητα των πόρων των δημόσιου τομέα, έξυπνες εφαρμογές σε παραγωγικούς τομείς (π.χ. γεωργία ακριβείας), κλπ.
- Θα πρέπει να συνεχιστούν - με μεγαλύτερη ένταση - οι παρεμβάσεις τόσο στην **κυκλική οικονομία** (με έμφαση στη διαχείριση οργανικών απορριμμάτων) όσο και στη διαχείριση των υδατικών πόρων (με επέκταση σε περισσότερα πεδία πέραν των συστημάτων ύδρευσης και έμφαση σε τεχνολογικές ή άλλες καινοτομίες).
- Οι παρεμβάσεις που σχετίζονται με τους **αέριους ρύπους στις αστικές περιοχές** θα πρέπει να ιδωθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όπου θα συνεκτιμάται το σύνολο των επιπτώσεων από την αέρια ρύπανση και την κλιματική αλλαγή (π.χ. αύξηση θερμοκρασίας, μείωση βροχοπτώσεων, κ.α.) στις συνθήκες διαβίωσης στην πόλη (π.χ. θερμική δυσφορία, αναπνευστικά προβλήματα, αρνητικές επιπτώσεις στο πράσινο, κ.α.), και σε καμία περίπτωση οι παρεμβάσεις δεν θα πρέπει να αφορούν μόνο το πεδίο των δημόσιων μεταφορών.
- Οι παρεμβάσεις στην **ενεργειακή εξοικονόμηση** καλό θα ήταν να εστιάσουν σε καινοτομικές εφαρμογές και έργα επίδειξης (π.χ. αυτόνομα κτίρια, τρόποι ενσωμάτωσης ενεργητικών και παθητικών συστημάτων σε παραδοσιακά κτίρια, ενεργειακές παρεμβάσεις σε αρχαιολογικούς χώρους, ενεργειακή αυτονομία σε ευαίσθητες εγκαταστάσεις όπως νοσοκομεία, κλπ.) αντί για απλά έργα ενεργειακής αναβάθμισης. Ταυτόχρονα θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην **ενεργειακή βελτίωση των κτιρίων** κατά το καλοκαίρι και με άλλες λύσεις όπως οι πράσινες

υποδομές, οι βιοκλιματικές αναβαθμίσεις, κ.α.

• Τέλος, οι παρεμβάσεις στο πεδίο της **προστασίας από κινδύνους** θα πρέπει να εστιάσει εξ' ολοκλήρου στις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και κυρίως στα θέματα που σχετίζονται με την άνοδο της θερμοκρασίας και της ξηρασίας.

1.2.4 Μακροπεριφερειακές στρατηγικές και στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες

Η διασυνοριακή περιοχή δεν καλύπτεται από καμία μακροπεριφερειακή (MRS) ή θαλάσσια στρατηγική.

Κοινή Στρατηγική

Οι θέσεις των εμπλεκόμενων φορέων, όπως αυτές διατυπώθηκαν στις 3 φάσεις της διενεργηθείσας δημόσιας διαβούλευσης, καταδεικνύουν ως σημαντικότερες και πιο επιτακτικές στο πλαίσιο του νέου Προγράμματος Συνεργασίας, ανάγκες που αφορούν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την εξοικονόμηση ενέργειας και τη χρήση ΑΠΕ, την κυκλική οικονομία, την ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (οι δράσεις των οποίων διατρέχουν οριζόντια τους Στόχους Πολιτικής της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027), καθώς και την υποστήριξη και ανάπτυξη του τουρισμού, τομέας ο οποίος έχει πληγεί ιδιαίτερος από τις συνέπειες της πανδημίας. Μεταξύ άλλων αναδείχθηκε και η ανάγκη βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος και της ενίσχυσης της προσβασιμότητας, δεδομένου και του νησιωτικού χαρακτήρα της περιοχής παρέμβασης.

Η ετερότητα που παρουσιάζουν οι ανάγκες που αναδείχθηκαν κατά τις 3 φάσεις της δημόσιας διαβούλευσης, ο διασυνοριακός τους χαρακτήρας, καθιστά την κάλυψη/ικανοποίησή τους μεγάλη πρόκληση για το νέο Πρόγραμμα και, ως εκ τούτου, κατά το στάδιο σχεδιασμού του Προγράμματος πρέπει να αποδοθεί ηρέπεια σε όλες τις υφέρπουσες μεταβλητές (χρηματοδοτικό-χρονικό-θεσμικό πλαίσιο) ούτως ώστε να αποσοβηθούν ενδεχόμενες παρεκκλίσεις κατά την υλοποίησή του. Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η ενεργειακή απόδοση και χρήση ΑΠΕ, ο τουρισμός, η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και η βιοποικιλότητα, ο θαλάσσιος χώρος και οι σχετικές προκλήσεις που τώρα διαμορφώνονται, η εντεινόμενη φτωχοποίηση και η άνοδος της ανεργίας, ιδιαίτερα των νέων (η έξαρση της Covid-19 πυροδότησε περαιτέρω αρνητικές εξελίξεις στους ήδη πληγέντες αυτούς τομείς), η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και η κοινωνική ένταξη προσφύγων και μεταναστών, με στόχο την ασφάλεια και προστασία της επιλέξιμης περιοχής συνιστούν τους κρισιμότερους άξονες στους οποίους επικεντρώθηκε ο δημόσιος διάλογος και τους οποίους ταυτόχρονα ανέδειξε και η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Με γνώμονα τις ανάγκες της διασυνοριακής περιοχής που υπογράμμισε ο δημόσιος διάλογος, καθώς και τις χαρτογραφημένες προκλήσεις που απορρέουν από αυτές και της ανάλυσης SWOT, η οποία πραγματοποιήθηκε, κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος, η αρμόδια Επιτροπή Προγραμματισμού επέλεξε τους Στόχους Πολιτικής ΣΠ2 (Μια πιο πράσινη Ευρώπη), ΣΠ4 (Μια πιο κοινωνική Ευρώπη) και τον Ειδικό Στόχο Interreg 2 (ISO 2) (Μεγαλύτερη Ασφάλεια και Προστασία στην Ευρώπη). Μετά την επιλογή αυτή, ακολουθώντας τη διαδρομή της Δημόσιας Διαβούλευσης η Στρατηγική του Προγράμματος αφορά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής συνεργασίας μέσω της ενίσχυσης της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της προώθησης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, εξειδικεύτηκε στους Ειδικούς Στόχους, οι οποίοι αφορούν στα πεδία της ενέργειας, της κλιματικής αλλαγής, του φυσικού περιβάλλοντος, του τουρισμού και του πολιτισμού, της απασχόλησης και της μετανάστευσης. Στο ανωτέρω πλαίσιο, συγκροτήθηκαν οι παρακάτω προτεραιότητες, οι οποίες θα αποτελέσουν το μίγμα της πολιτικής που θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Συνεργασίας για την ανάπτυξη και την προστασία της περιοχής παρέμβασης:

- **1η Προτεραιότητα [Π1]:** Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, πρόληψη των κινδύνων και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.
- **2η Προτεραιότητα [Π2]:** Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας..
- **3η Προτεραιότητα [Π3]:** Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

- 1.3. Αιτιολόγηση των επιλεγμένων στόχων πολιτικής και των ειδικών στόχων Interreg, των αντίστοιχων προτεραιοτήτων, των ειδικών στόχων και των μορφών στήριξης, αντιμετωπίζοντας, όπου χρειάζεται, τις ζεύξεις που λείπουν όσον αφορά τις διασυνοριακές υποδομές

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο γ)

Πίνακας 1

Επιλεγμένος στόχος πολιτικής ή επιλεγμένος ειδικός στόχος Interreg	Επιλεγμένος ειδικός στόχος	Προτεραιότητα	Αιτιολόγηση της επιλογής
ΣΠ2. Μια πιο πράσινη και ανθεκτική Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και καθ' οδόν προς μια οικονομία καθαρών	ι) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	Π1	[2 000 ανά στόχο] Ο τομέας της ενέργειας συνιστά βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα έως το 2030 και για τις δύο χώρες.

μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων, και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας		Το κτιριακό απόθεμα της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας, είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Η Εθνική Στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και των δύο κρατών περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Δράσεις συνεργασίας για την εφαρμογή πρωτοποριακών μεθόδων ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων (π.χ κτηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς), μέσω ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων, θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιλέξιμων κτηρίων. Και οι δύο χώρες έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας η Ελλάδα και ηλιακής η Κύπρος. Η διασυνοριακή περιοχή διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, το δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, κυματική) είναι πολύ υψηλό, εντούτοις παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτο. Δράσεις αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα καθώς και προώθησης ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών θα συμβάλλουν στην ικανοποίηση στόχων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
ΣΠ2. Μια πιο πράσινη και ανθεκτική Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα καθ' οδόν προς μια οικονομία καθαρών μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων, και της βιώσιμης αστικής	ν) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα	Η νησιωτικότητα της περιοχής παρέμβασης, καθώς και η θέση της στη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν εκτεθειμένη και κατ' επέκταση, ευεπίφορη σε φυσικές καταστροφές. Η έκταση δε των εξωγενών απειλών (ακραία καιρικά φαινόμενα, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, ανομβρία), είναι αντιστρόφως ανάλογη της ικανότητας αντίδρασης της περιοχής. Λόγω των κλυδωνισμών που υφίστανται τα οικοσυστήματα, καθώς και του μη αναστρέψιμου, πιθανόν, χαρακτήρα αυτών, καθίσταται αναγκαίο να αναπτυχθούν συνεργασίες, με σκοπό την υλοποίηση μέτρων πρόληψης-ετοιμότητας και εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου

κινητικότητας		καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας. Δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000, καθώς και άλλων θεσμοθετημένων περιοχών προστασίας μεγάλη πρόκληση συνιστά η αποτελεσματική προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής καθώς και η αποκατάσταση φυσικών περιοχών με έμφαση στην αύξηση της φυτοκάλυψης με ιθαγενή είδη και την επαναφορά συνιστωστών βιοποικιλότητας που βρίσκεται υπό απειλή ή έχει εξαφανισθεί τοπικά. Η ευαισθητοποίηση, η επιμόρφωση και η εκπαίδευση της κοινωνίας μέσω της ανάδειξης των στόχων της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού τοπίου και των παραδοσιακών πρακτικών, θα συμβάλει στην πρόληψη των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
ΣΠ2. Μια πιο πράσινη και ανθεκτική Ευρώπη με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα καθ' οδόν προς μια οικονομία καθαρών μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μέσω της προώθησης της δίκαιης μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, του μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης των κινδύνων, και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και μείωση κάθε μορφής ρύπανσης	Π1 Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τη θαλάσσια διάσταση της περιοχής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και των δύο χωρών, ενώ είναι άμεσα ευθυγραμμισμένη με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. Δράσεις για την αποκατάσταση φυσικών περιοχών και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται υπό απειλή, θα συμβάλλουν στη μείωση τόσο της εδαφικής διάβρωσης όσο και του αποτυπώματος άνθρακα. Ο αυξανόμενος ρυθμός απώλειας ειδών κατά τον 20ο και 21ο αιώνα καθώς και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων επιβάλλουν τη λήψη μέτρων και δράσεων για την αντιμετώπιση των αιτιών που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας, (τόσο η Κύπρος, όσο και η Κρήτη είναι ευάλωτες στις βιολογικές εισβολές ξενικών ειδών). Δράσεις συνεργασίας και διαμόρφωσης ή ανταλλαγής καλών πρακτικών θα πρέπει να υλοποιηθούν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ιδιαίτερο βάρος δύναται να δοθεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινωνίας στα εν λόγω ζητήματα, μέσω της εφαρμογής σχεδίων ενημέρωσης, και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη διάδοση καλών πρακτικών, προστασίας της βιοποικιλότητας. Επίσης, η προστασία

			των δασών, πέρα από τη θωράκιση της πλούσιας βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποθήκευση και δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα. Το κλίμα που επικρατεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Ν. Αιγαίου και Κύπρου είναι κατάλληλο για την υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλλουν στην ανασυγκρότηση τοπικών περιοχών του διασυνοριακού τμήματος, όπως π.χ η καλλιέργεια φυτών με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα. Επιπλέον, δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης, προβλέπεται να ικανοποιήσουν κοινές ανάγκες της περιοχής, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον. Ο στόχος αποτελεί ομπρέλα για όλες τις Δράσεις που αφορούν το Περιβάλλον.
ΣΠ4. Μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων	(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας	Π2	Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ την πενταετία 2015-2019, πλην του νομού Λασιθίου σημειώνεται αύξηση του πληθυσμού στην επιλέξιμη περιοχή. Μέσω της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας και της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας ένταξης στην αγορά εργασίας, δύναται να διατηρηθεί η παρατηρούμενη αυξητική τάση του πληθυσμού και να αποτραπεί η πιθανή φυγή ιδίως των νέων, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της περιοχής. Επιτακτική κρίνεται η ανάγκη προσεγγίσεων με τοπική διάσταση και υλοποίησης σχετικών δράσεων για την προώθηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης (τηλεργασία) και τη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση (ένταξη ευπαθών ομάδων, νέων μακροχρόνια ανέργων), για την αύξηση της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της συνάφειας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την αγορά εργασίας και για την προώθηση της αυτοαπασχόλησης και την προαγωγή της κοινωνικής οικονομίας. Μέσω του Προγράμματος δύναται να υλοποιηθούν δράσεις για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη διευκόλυνση κυρίως των νέων ώστε να συμμετέχουν σε προγράμματα δημιουργίας επιχειρήσεων στις νησιωτικές περιοχές (πχ. κοινωνικών επιχειρήσεων, οικοτεχνιών κλπ), δράσεις εκπαίδευσης για νέα επαγγέλματα στον τομέα της Γαλάζιας Οικονομίας, δράσεις προώθησης πράσινων επαγγελμάτων, κ.α.. Ωστόσο λόγω του συνολικού χαμηλού διαθέσιμου προϋπολογισμού, το Πρόγραμμα θα εστιάσει στην κοινωνική ένταξη των ευπαθών ομάδων (ΑμΕΑ, ασυνόδετοι ανήλικοι

			μετανάστες/πρόσφυγες) μέσω υπηρεσιών φιλοξενίας, αφήνοντας έτσι θετικό αποτύπωμα στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας.
ΣΠ4. Μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη μέσω της υλοποίησης του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων	(vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία	Π2	Το βιώσιμο μοντέλο τουρισμού σέβεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και διασφαλίζει την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των προορισμών και των επιχειρήσεων μέσω μίας ολοκληρωμένης και ολιστικής προσέγγισης. Δεδομένου ότι εν μέσω της υγειονομικής κρίσης η απασχόληση στον τουρισμό, όπως και σε πολλούς κλάδους, έχει δεχτεί σημαντικό πλήγμα, έργα σύνδεσης ενός από τους πλέον παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (δημιουργία τουριστικών δραστηριοτήτων προστιθέμενης αξίας και αποποίηση του συμβατικού τουριστικού μοντέλου), αποτελούν κρίσιμη παρέμβαση για τη βιωσιμότητά του. Μέσω του Προγράμματος δύναται να αναπτυχθούν δράσεις για τη βελτίωση των υποδομών, παρεμβάσεις για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, καθώς και την προστασία, ανάδειξη και προβολή του πολιτιστικού πλούτου των δύο χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη συνεργατική διάσταση, που αυτές δύναται να έχουν. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, συνεδριακός, θρησκευτικός, καταδυτικός, τρίτης ηλικίας, αθλητικός, εκτός περιόδων αιχμής κλπ) μπορούν να αναδείξουν την υπάρχουσα συμπληρωματικότητα μεταξύ Κύπρου και Ελληνικών Νήσων, καθώς τα εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα απευθύνονται σε εξειδικευμένα - αλλά και μικρότερα - τμήματα της αγοράς και έχουν μικρότερη εποχικότητα, ενώ μια στρατηγική ανάπτυξή τους μπορεί να οδηγήσει σε επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με όλα τα συνεπαγόμενα αποτελέσματα.
ΕΣ INTERREG 2 «Μεγαλύτερη Ασφάλεια και Προστασία στην Ευρώπη»	(iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)	Π3	Η επιλέξιμη περιοχή αντιμετωπίζει μεγάλες ροές μεταναστών, (ιδίως από την όξυνση των προσφυγικών ροών του 2015), θέμα το οποίο χρήζει συνεχούς αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ η συνεργασία και η κοινή αντιμετώπιση θεμάτων στα σύνορα της Ευρώπης αποτελεί προϋπόθεση της ασφαλούς και ποιοτικής ζωής των πολιτών της ΕΕ. Η ορθολογική διαχείριση των συνόρων, καθώς και εν συνόλω, της κινητικότητας και της μετανάστευσης,

			, συνιστούν επιβεβλημένη ανάγκη για την περιοχή και σημαντική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει το Πρόγραμμα. Δράσεις συνεργασίας σε τοπικό και διασυνοριακό επίπεδο, θα συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη και προστασία της ευρύτερης περιοχής.

2. Προτεραιότητες

P1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου

P2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας

P3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

2.1. Τίτλος της προτεραιότητας (επαναλαμβάνεται για κάθε προτεραιότητα)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο δ)

P1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου

2.1.1. Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

ι) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

2.1.1.1 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι όλες οι παρακάτω κατηγορίες δράσεων κρίθηκαν συμβατές με την **Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης, δεδομένου ότι**

- Δεν αναμένεται να έχουν, λόγω της φύσης τους, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

Ενδεικτικές δράσεις:

- Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και την αποδοτικότερη χρήση ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων), όπως η ενσωμάτωση ενεργητικών και παθητικών συστημάτων και πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, χάριν χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.)

. Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας

- Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας

- Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας

2.1.1.2 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκρμών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
	ι) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	RCO 84	RCO 84 - Πιλοτικές δράσεις που αναπτύσσονται από κοινού και υλοποιούνται σε έργα	Αριθμός	2	10

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδομένων	Παρατηρήσεις
Π1:	ι) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	RCR 104	RCR 104 - Λύσεις που υιοθετούνται ή αναβαθμίζονται από οργανισμούς	Αριθμός	-	2021	5	Σύστημα παρακολούθησης	

2.1.1.3 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι:

Οργανισμοί δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα, Νοσηλευτικά Ιδρύματα

Πληθυσμός διασυνοριακής περιοχής – κάτοικοι και επισκέπτες

2.1.1.4 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά.

2.1.1.5 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο v)

Δεν προβλέπεται.

2.1.1.6 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 – τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	i) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	044 Ανακαίνιση για ενεργειακή απόδοση ή μέτρα ενεργειακής απόδοσης σε δημόσια υποδομή, επιδεικτικά έργα και υποστηρικτικά μέτρα 046 Στήριξη οντοτήτων ειδικευμένων στην παροχή υπηρεσιών που συμβάλλουν στην οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και στην ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων μέτρων ευαισθητοποίησης	11.037.891,36

Πίνακας 5

Διάσταση 2 – μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	i) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών	01 Επιχορήγηση	11.037.891,36

		αερίων του θερμοκηπίου		

Πίνακας 6

Διάσταση 3 – μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

2.1.2 Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα

2.1.2.1 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι όλες οι παρακάτω κατηγορίες δράσεων κρίθηκαν συμβατές με την **Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης**, δεδομένου ότι

- Δεν αναμένεται να έχουν, λόγω της φύσης τους, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

Ενδεικτικές δράσεις:

- Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υδροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής- Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές
- Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών, ξηρασία) - Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών)

2.1.2.2 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκρών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
Π1:	iv) Προώθηση της Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με	RCO 116	RCO 116 - Λύσεις που αναπτύσσονται από κοινού	Αριθμός	1	5

αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα					

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προ- τεραι- ότητα	Ειδικός στόχος	Κω- δι- κός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδο- μένων	Παρατη- ρήσεις
Π1:	iv)	RRC	RRC 104 -	Αριθμός	-	2021	5		
Προστα- σία του φυσικού περιβάλ- λοντος, προσαρ- μογή στην κλιματικ- ή αλλαγή με αποδοτι- κή πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπ- ών αερίων θερμοκη- πίου	Πρώτης προσαρμο- γής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστρο- φών, και της ανθεκτικό- τητας, λαμβάνον- τας υπόψη προσεγγί- σεις που βασίζονται στο οικοσύστ- ημα	104	Λύσεις που υιοθετούν- ται ή αναβαθμί- ζονται από οργανισμ- ούς						

2.1.2.3 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες - στόχοι

Οργανισμοί δημόσιου, ευρύτερου δημόσιου τομέα και ιδιωτικού τομέα

Κάτοικοι και επισκέπτες της περιοχής και ιδιαίτερα των παράκτιων περιοχών

Αγροκτηνοτροφικός πληθυσμός

2.1.2.4 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά.

2.1.2.5 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείων

Δεν προβλέπεται.

2.1.2.6 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 - τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα	058 Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα: πλημμύρες και κατολισθήσεις (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα) 059 Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα: πυρκαγιές (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα) 060 Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που	11.037.891,36

			συνδέονται με το κλίμα: άλλοι κίνδυνοι, π.χ. καταιγίδες και ξηρασία (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα)	

Πίνακας 5

Διάσταση 2 – μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα	01 Επιχορήγηση	11.037.891,36

Πίνακας 6

Διάσταση 3 – μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

2.1.3 Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές και μείωση κάθε μορφής ρύπανσης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

2.1.3.1 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι όλες οι παρακάτω κατηγορίες δράσεων κρίθηκαν συμβατές με την **Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης**, δεδομένου ότι

- Δεν αναμένεται να έχουν, λόγω της φύσης τους, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

Ενδεικτικές δράσεις:

- Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών

- Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της πρόσβασής τους

σε πληροφορία και γνώση – Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος

- Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου και δημιουργία έργων μικρής κλίμακας, εφόσον απαιτείται, για την ανάδειξη του χερσαίου και του θαλάσσιου φυσικού πλούτου της περιοχής παρέμβασης – Αναμενόμενη Συμβολή: Ανάδειξη φυσικού πλούτου, ευαισθητοποίηση πληθυσμού για την προστασία του περιβάλλοντος

- Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα – Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της ρύπανσης, προστασία του περιβάλλοντος, μείωση των εισροών στο περιβάλλον.

2.1.3.2 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκροών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και μείωση κάθε μορφής ρύπανσης	RCO 87	RCO 87 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε διασυνοριακό επίπεδο	Αριθμός	5	20

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδομένων	Παρατηρήσεις
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε	RCR 104	RCR 104 - Λύσεις που υιοθετούνται ή αναβαθμίζονται από οργανισμούς	Αριθμός	-	2021	4	Σύστημα παρακολούθησης	

ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	αστικές περιοχές, και μείωση κάθε μορφής ρύπανσης								

2.1.3.3 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι:
Απασχολούμενοι στον γεωργικό, τον αλιευτικό και τον κτηνοτροφικό κλάδο
Γενικός πληθυσμός
Οργανισμοί δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα
Κάτοικοι και επισκέπτες της περιοχής

Πεδίο κειμένου [7 000]

2.1.3.4 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά

2.1.3.5 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο

v)

Δεν προβλέπεται

2.1.3.6 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 - τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και μείωση μόρφη ρύπανσης	079 Προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας, φυσική κληρονομιά και φυσικοί πόροι, πράσινες και γαλάζιες υποδομές	5.518.945,68

Πίνακας 5

Διάσταση 2 - μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π1	ΕΤΠΑ	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και μείωση μόρφη ρύπανσης	01 Επιχορήγηση	5.518.945,68

		ρύπανσης		

Πίνακας 6

Διάσταση 3 – μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

2.2 Τίτλος της προτεραιότητας (επαναλαμβάνεται για κάθε προτεραιότητα)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο δ)

Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας

2.2.1 Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας

2.2.1.1 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι η παρακάτω κατηγορία δράσεων κρίθηκε συμβατή με την Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης, δεδομένου ότι

-Δεν αναμένεται να έχει, λόγω της φύσης της, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

- Υποστήριξη δομών φιλοξενίας για άτομα ευπαθών ομάδων (ΑμΕΑ, ασυνόδευτοι ανήλικοι μετανάστες/πρόσφυγες) – Αναμενόμενη συμβολή: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης ευπαθών ομάδων.

2.2.1.2 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκρών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής	(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών	RCO 82	RCO 82 – Συμμετοχές σε κοινές δράσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων, των ίσων	Αριθμός	0	1600

ανάπτυξη ς μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμο ύ, του βιώσιμου τουρισμο ύ και της κοινωνικ ής οικονομία ς	εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας		ευκαιριών και της κοινωνικής ένταξης			

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προ- τεραι- ότητα	Ειδικός στόχος	Κω- δι- κός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδο- μένων	Παρατη- ρήσεις
Π2: Προώθη ση της κοινωνι κο- οικονομ ικής ανάπτυξ ης μέσω της ενίσχυσ ης του πολιτισμ ού, του βιώσιμο υ τουρισμ ού και της κοινωνι κής οικονομ ίας	(i) Ενίσχυση της αποτελεσ ματικότη τας και της ικανότητ ας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασ ης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλη σης μέσω της ανάπτυξη ς των κοινωνικ ών υποδομώ ν και της προώθησ ης της κοινωνική ς οικονομ ίας	RRCR 84	RRCR 84 - Οργανισμ οί που συνεργάζ ονται σε διασυνορι ακό επίπεδο μετά την ολοκλήρω ση του έργου	Αριθμός	-	2021	8		

2.2.1.3 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι:
 Ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (ΑΜΕΑ, μετανάστες, πρόσφυγες)
 Οργανισμοί δημόσιου, ευρύτερου δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
 Γενικός πληθυσμός

2.2.1.4 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά.

2.2.1.5 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο

v)

Δεν προβλέπεται.

2.2.1.6 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 – τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π2	ΕΤΠΑ	i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας	127 Άλλες κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξη στην κοινότητα	4.024.231,23

Πίνακας 5

Διάσταση 2 – μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π2	ΕΤΠΑ	i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των	01 Επιχορήγηση	4.024.231,23

		κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας		

Πίνακας 6

Διάσταση 3 – μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

2.2.2 Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

(vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία

2.2.2.1 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι όλες οι παρακάτω κατηγορίες δράσεων κρίθηκαν συμβατές με την Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης, δεδομένου ότι

-Δεν αναμένεται να έχουν, λόγω της φύσης τους, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

Ενδεικτικές δράσεις:

- Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγεία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αιεφορίας στον τουρισμό, νέες δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς
- Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αιεφόρο τουρισμό.
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναύαγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αιεφορία του τουρισμού.
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/ εικαστικές τέχνες κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αιεφορία του τουρισμού.

2.2.2.2 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκροών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία	RCO 77	RCO 77 - Αριθμός πολιτιστικών και τουριστικών χώρων που υποστηρίζονται	Αριθμός	2	25

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδομένων	Παρατηρήσεις
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία	RRCR 77	RRCR 77 - Επισκέψεις πολιτιστικών και τουριστικών χώρων που υποστηρίζονται	Αριθμός επισκεπτών / έτος	-	2021	148.000,00	Σύστημα παρακολούθησης	

2.2.2.3 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι:
 Επιχειρήσεις
 Γενικός πληθυσμός
 Κάτοικοι και επισκέπτες της περιοχής
 Εργαζόμενοι στον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού
 Οργανισμοί δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

2.2.2.4 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά.

2.2.2.5 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο

v)

Δεν προβλέπεται.

2.2.2.6 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 - τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π2	ΕΤΠΑ	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική καινοτομία	158 Μέτρα για την αναβάθμιση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και προσιτές υπηρεσίες 166 Προστασία, ανάπτυξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών υπηρεσιών 167 Προστασία, ανάπτυξη και προβολή της φυσικής κληρονομιάς και του οικοτουρισμού εκτός από τις περιοχές Natura 2000	12.072.693,68

Πίνακας 5

Διάσταση 2 - μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π2	ΕΤΠΑ	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην	01 Επιχορήγηση	12.072.693,68

		οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία		

Πίνακας 6

Διάσταση 3 – μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

2.3 Τίτλος της προτεραιότητας (επαναλαμβάνεται για κάθε προτεραιότητα)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο δ)

Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

2.3.1 Ειδικός στόχος (επαναλαμβάνεται για κάθε επιλεγμένο ειδικό στόχο)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε)

(iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

2.3.2 Σχετικά είδη δράσεων και αναμενόμενη συμβολή τους στους εν λόγω ειδικούς στόχους και στις μακροπεριφερειακές στρατηγικές και τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες, ανάλογα με την περίπτωση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο ii)

Πεδίο κειμένου [7 000]

Επισημαίνεται ότι η παρακάτω κατηγορία δράσεων κρίθηκε συμβατή με την Αρχή μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης, δεδομένου ότι

-Δεν αναμένεται να έχει, λόγω της φύσης της, αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.

Ενδεικτικές δράσεις:

•Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών – Αναμενόμενη συμβολή: πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των μέσων εποπτείας στις μεταναστατευτικές ή προσφυγικές ροές.

2.3.3 Δείκτες

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iii)

Πίνακας 2

Δείκτες εκρών

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός [5]	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης [255]	Ορόσημο (2024) [200]	Τελικός στόχος (2029) [200]
Π3: Μεγαλύτερη	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών	RCO 87	RCO 87 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε	Αριθμός	0	2

ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.	(συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)		διασυνοριακό επίπεδο			

Πίνακας 3

Δείκτες αποτελεσμάτων

Προτεραιότητα	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	Βάση αναφοράς	Έτος αναφοράς	Τελικός στόχος (2029)	Πηγή δεδομένων	Παρατηρήσεις
Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)	RCR 84	RCR 84 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε διασυνοριακό επίπεδο μετά την ολοκλήρωση του έργου	Αριθμός οργανισμών	-	2021	2	Σύστημα παρακολούθησης	

2.3.4 Βασικές ομάδες-στόχοι

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iii), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο iv)

Ενδεικτικές ομάδες – στόχοι:
 Ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (μετανάστες, πρόσφυγες, άτομα με γλωσσικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες)
 Μη κυβερνητικές οργανώσεις
 Επιχειρήσεις
 Κάτοικοι και επισκέπτες της περιοχής
 Οργανισμοί δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

2.3.5 Ενδείξεις ως προς τα ιδιαίτερα στοχευόμενα εδάφη, συμπεριλαμβανομένης της προβλεπόμενης χρήσης των ΟΕΕ, των ΤΑΠΤΚ ή άλλων εδαφικών εργαλείων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο iv)

Δεν αφορά.

2.3.6 Προβλεπόμενη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο v)

Δεν προβλέπεται.

2.3.7 Ενδεικτική κατανομή των πόρων του προγράμματος της ΕΕ ανά είδος παρέμβασης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ε) σημείο vi), άρθρο 17 παράγραφος 9 στοιχείο γ) σημείο v)

Πίνακας 4

Διάσταση 1 - τομέας παρέμβασης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π3	ΕΤΠΑ	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων)	174 - Interreg: Διαχείριση της διέλευσης των συνόρων και διαχείριση της κινητικότητας και της μετανάστευσης	2.299.560,70

Πίνακας 5

Διάσταση 2 - μορφή χρηματοδότησης

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)
Π3	ΕΤΠΑ	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων)	01 Επιχορήγηση	2.299.560,70

Πίνακας 6

Διάσταση 3 - μηχανισμός εδαφικής υλοποίησης και εδαφική εστίαση

Προτεραιότητα αριθ.	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Κωδικός	Ποσό (EUR)

3 Σχέδιο χρηματοδότησης

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο στ)

3.1 Χρηματοδοτικά κονδύλια ανά έτος

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ζ) σημείο i), άρθρο 17 παράγραφος 4 στοιχεία α) έως δ)

Πίνακας 7

Ταμείο	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Σύνολο
ΕΤΠΑ (στόχος εδαφικής συνεργασίας)		3.000.000	5.000.000	8.000.000	10.000.000	10.000.000	9.991.214	45.991.214,00
Σύνολο		3.000.000	5.000.000	8.000.000	10.000.000	10.000.000	9.991.214	45.991.214,00

3.2 Συνολικά χρηματοδοτικά κονδύλια ανά ταμείο και εθνική συγχρηματοδότηση

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο στ) σημείο ii), άρθρο 17 παράγραφος 4 στοιχεία α) έως δ)

Πίνακας 8

Αριθ. στόχου πολιτικής	Προτεραιότητα	Ταμείο (κατά περίπτωση)	Βάση υπολογισμού της ενωσιακής στήριξης (συνολικής επιλέξιμης δαπάνης ή δημόσιας συνεισφοράς)	Συνεισφορά της ΕΕ α)=α1)+α2)	Ενδεικτική ανάλυση της συνεισφοράς της ΕΕ		Εθνική συνεισφο-ρά β)=γ)+δ)	Ενδεικτική ανάλυση της εθνικής συμμετοχής		Σύνολο ε)=α)+β)	Ποσοστό συγχρηματο-δότησης στ)=α)/ε)	Συνεισφορές από τις τρίτες χώρες (για ενημέρωση)
					χωρίς ΤΒ κατά το άρθρο 27 παράγραφος 1 α1)	με ΤΒ κατά το άρθρο 27 παράγραφος 1 α2) ¹		Εθνική από τον δημόσιο τομέα γ)	Εθνική από τον ιδιωτικό τομέα δ)			
ΣΠ 2	Προτεραιότητα 1 (60%)	ΕΤΠΑ		27.594.728	25.789.465	2.105.263	6.898.682	6.898.682		34.493.410	80%	
ΣΠ4	Προτεραιότητα 2 (35%)	ΕΤΠΑ		16.096.925	15.043.855	1.228.070	4.024.232	4.024.232		20.121.157	79,99%	
Ειδικός Στόχος Interreg 2 (ISO 2)	Προτεραιότητα 3 (5%)	ΕΤΠΑ		2.299.561	2.149.122	175.439	574.890	574.890		2.874.451	80%	
	Σύνολο	ΕΤΠΑ		45.991.214	42.982.442	3.508.772	11.497.804	11.497.804		57.489.018	79,99%	

¹ στη στήλη α2) έχει γίνει αναλογική κατανομή επιπλέον ποσού 500,000 € και συγκεκριμένα κατά ποσοστό 60% για την Π1, κατά 35% για την Π2 και κατά 5% για την Π3 (όπως προβλέπεται στον ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ (ΕΕ) 2021/1059 [Άρθρο 27, Παρ. 4] για έργα με προϋπολογισμό μεταξύ 30 και 50 εκατομμυρίων ευρώ), επομένως για τη στήλη α) δεν ισχύει α)=α1)+α2) αλλά α)=α1)+[α2)-(ποσοστό*500,000)].

- 4 Μέτρα που έχουν ληφθεί για τη συμμετοχή των σχετικών εταίρων του προγράμματος στην προετοιμασία του προγράμματος Interreg και ρόλος των εν λόγω εταίρων του προγράμματος για την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση
- Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο ζ)

Πεδίο κειμένου [10 000]

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060, για τα προγράμματα Interreg, η εταιρική σχέση περιλαμβάνει εταίρους από όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Η οργάνωση και η υλοποίηση της εταιρικής σχέσης πράγματοποιούνται σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σχετικά με την εταιρική σχέση που θεσπίστηκε με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 240/2014 της Επιτροπής.

Κατά την προετοιμασία του Προγράμματος, συστάθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων η Επιτροπή Προγραμματισμού για το Σχεδιασμό του Προγράμματος Interreg Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027 με μέλη από την Ελληνική καθώς και την Κυπριακή πλευρά, καθώς και η Ομάδα Σχεδιασμού Προγραμμάτων Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας 2021-2027 (ΟΣΠ), η σύνθεση της οποίας αποτελείται από Στελέχη της υφιστάμενης Διαχειριστικής Αρχής 2014-2020 (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (ΕΕΣ)). Επιπλέον, κατόπιν σχετικής πρόσκλησης υπεγράφη σύμβαση μεταξύ της ΕΥΔ ΕΕΣ και Αναδόχου εταιρείας με σκοπό την παροχή Υπηρεσιών Συμβούλου υποστήριξης για το Σχεδιασμό του Προγράμματος.

Με σκοπό τη διασφάλιση της αρχής της εταιρικής σχέσης, το Πρόγραμμα Συνεργασίας Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027 καταρτίστηκε εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή των περιφερειακών, τοπικών, αστικών και άλλων δημόσιων αρχών, της κοινωνίας των πολιτών (περιβαλλοντικοί εταίροι, μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς υπεύθυνοι για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων), των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων καθώς και των ερευνητικών οργανισμών και πανεπιστημίων. Η Δημόσια Διαβούλευση κατά τη φάση του Σχεδιασμού οργανώθηκε από τον Σύμβουλο Σχεδιασμού και διεξήχθη σε τρεις Φάσεις, με συμμετέχοντες φορείς από την Ελλάδα και την Κύπρο.

Η **Α' Φάση** της Δημόσιας Διαβούλευσης, διενεργήθηκε με στόχο την ανάδειξη των αναγκών και των προκλήσεων της περιοχής παρέμβασης, τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τα δυνατά και αδύνατα σημεία, αλλά και των ευκαιριών και των απειλών που παρουσιάζονται σε αυτή. Στο στόχο συμπεριλαμβάνεται και η συνεισφορά των φορέων που προκύπτει μέσω της εμπειρίας τους από τον σχεδιασμό, αλλά και την υλοποίηση του τρέχοντος Προγράμματος Ευρωπαϊκής Συνεργασίας Interreg V-A «Ελλάδα – Κύπρος 2014-2020». Για τον σκοπό αυτό, αναπτύχθηκαν από τον Σύμβουλο Σχεδιασμού δομημένα ερωτηματολόγια, εξειδικευμένα σε τέσσερις επιμέρους ομάδες – στόχου, τα οποία αρχικά, υποβλήθηκαν προς έγκριση στην Αναθέτουσα Αρχή και εν συνεχεία, ενσωματώθηκαν σε ειδικά διαμορφωμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα προς συμπλήρωση από τους συμμετέχοντες φορείς (ομάδες – στόχους). Ακολούθως, παρατίθενται οι οριζόμενες ομάδες – στόχοι στις οποίες απευθύνονταν τα ερωτηματολόγια:

- Ομάδα – στόχου 1: Αρχές Διαχείρισης και Ελέγχου (Κοινή Γραμματεία, Διαχειριστική Αρχή, Ελεγκτικές Αρχές), Μέλη Επιτροπής Παρακολούθησης τρέχοντος προγράμματος, Μέλη Επιτροπής Προγραμματισμού νέου προγράμματος
- Ομάδα – στόχου 2: Υπουργεία, ΟΤΑ (Δήμοι, Περιφέρειες)
- Ομάδα – στόχου 3: Κοινωνικοί και Οικονομικοί Εταίροι (Επιμελητήρια), Κοινωνία των Πολιτών, εκπαιδευτικά ιδρύματα, περιβαλλοντικοί εταίροι, μη κυβερνητικές οργανώσεις
- Ομάδα – στόχου 4: Δικαιούχοι τρέχοντος προγράμματος Interreg V-A «Ελλάδα - Κύπρος 2014-2020».

Η αποστολή της πρόσκλησης πραγματοποιήθηκε από την ΕΥΔ ΕΕΣ, στις 7 Ιανουαρίου 2021 (έναρξη Α' Φάσης Δημόσιας Διαβούλευσης), ενώ προθεσμία υποβολής των ερωτηματολογίων τέθηκε έως τις 29 Ιανουαρίου 2021. Αποδέκτες της εν λόγω πρόσκλησης ήταν συνολικά 687 ηλεκτρονικές διευθύνσεις, οι οποίες κατηγοριοποιούνται ως ακολούθως:

- Φορείς: 466
- Μέλη Επιτροπής Παρακολούθησης τρέχοντος προγράμματος Interreg Ελλάδα – Κύπρος 2014 – 2020: 100
- Μέλη Επιτροπής Προγραμματισμού νέου προγράμματος Interreg Ελλάδα – Κύπρος 2021 – 2027: 78
- Διαχειριστικές Αρχές – Επιτελικές Δομές – Εθνικές Αρχές: 43

Η προστιθέμενη αξία από τη διενέργεια της Α' Φάσης Δημόσιας Διαβούλευσης στο πλαίσιο του Σχεδιασμού του Προγράμματος Interreg VI-A «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», σχετίζεται με την ανάδειξη των διδαγμάτων και της εμπειρίας της τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου (Σχεδιασμός, υλοποίηση κλπ), των αναγκών/προβλημάτων αλλά και των χαρακτηριστικών (δυνατά/αδύνατα σημεία) της περιοχής παρέμβασης, καθώς και της σημαντικότητας των Στόχων Πολιτικής.

Η **Β' Φάση** της Δημόσιας Διαβούλευσης επικεντρώθηκε στην προτεραιοποίηση των Ειδικών Στόχων της Στρατηγικής του Προγράμματος για την ικανοποίηση των αναγκών της διασυνοριακής περιοχής, στην υποβολή προτάσεων σχετικών δράσεων μέσω των οποίων θα ικανοποιηθούν οι εν λόγω Στόχοι, στη διασύνδεση των ειδικών στόχων με τους υπόλοιπους επιλεγμένους ΣΠ, καθώς και στην επιλογή στόχων και τη διασύνδεσή τους με τους προσδιορισμένους ΣΠ στο πλαίσιο της Θαλάσσιας Διάστασης του Προγράμματος. Για τον σκοπό αυτό, αναπτύχθηκε από το Σύμβουλο δομημένο ερωτηματολόγιο, η ομάδα στόχου του οποίου συνίστατο από Αρχές Διαχείρισης και ελέγχου (Κοινή Γραμματεία, Διαχειριστικές Αρχές, Ελεγκτικές Αρχές), Μέλη Επιτροπής Παρακολούθησης τρέχοντος προγράμματος, Μέλη Επιτροπής Προγραμματισμού νέου προγράμματος, Υπουργεία, ΟΤΑ (Δήμοι, Περιφέρειες), Κοινωνικούς και Οικονομικούς Εταίρους (Επιμελητήρια), Κοινωνία των Πολιτών, Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Περιβαλλοντικούς Εταίρους, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Δικαιούχους τρέχοντος προγράμματος Interreg V-A «Ελλάδα - Κύπρος 2014-2020». Το εν λόγω ερωτηματολόγιο, αρχικά, υποβλήθηκε προς έγκριση στην Αναθέτουσα Αρχή και εν συνεχεία, ενσωματώθηκε στην ειδικά διαμορφωμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα προς συμπλήρωση από τους συμμετέχοντες φορείς (ομάδα – στόχου). Επιπλέον, η Β'

Φάση της Διαβούλευσης, περιελάμβανε και τη διενέργεια τριών (3) εργαστηρίων ανάλυσης και ανατροφοδότησης (workshops), έκαστο εκ των οποίων πραγματοποιήθηκαν κάποιον από τους επιλεγμένους Στόχους Πολιτικής (το 1ο εργαστήριο αφορούσε τον ΣΠ2, το 2ο εργαστήριο τον ΣΠ4 και το 3ο εργαστήριο τον Ειδικό Στόχο Interreg 2 (ISO2)). Τα εν λόγω εργαστήρια υλοποιήθηκαν επιτυχώς με τη συμμετοχή φορέων και από τις δύο χώρες της περιοχής παρέμβασης στις 2, 4 και 7 Ιουνίου 2020.

Οι σχετικές προσκλήσεις για τη διενέργεια τόσο της Α΄ όσο και της Β΄ Φάσης της Διαβούλευσης αναρτήθηκαν στον ιστότοπο της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (ΕΕΣ), <https://greece-cyprus.eu>. Επιπλέον, αναρτήθηκαν και τα αποτελέσματα όλων των φάσεων της διαβούλευσης.

Τέλος, η Γ΄ Φάση Δημόσιας Διαβούλευσης διενεργήθηκε σε επιτελικό επίπεδο, κατά το χρονικό διάστημα, από 1 έως 13 Ιουλίου 2021. Συγκεκριμένα ζητήθηκε η συνεισφορά των φορέων, μέσω γραπτών συνεντεύξεων ως προς:

→ την ανάδειξη συνεργειών ή/και συμπληρωματικών δράσεων του νέου Προγράμματος Interreg VI-A Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027, με τα άλλα Προγράμματα που υλοποιούνται στη διασυνοριακή περιοχή συνεργασίας,

→ τους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης στους οποίους πρέπει να επικεντρωθεί το νέο Πρόγραμμα

→ τις προτάσεις αναφορικά με την Στρατηγική του νέου Προγράμματος.

Οι φορείς που κλήθηκαν να συμμετέχουν στην Γ΄ Φάση ήταν οι Ελληνικές Περιφέρειες (Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου και Κρήτης), οι Επιτελικές Δομές ΕΣΠΑ των Υπουργείων της Ελλάδας, οι Διαχειριστικές και άλλες Αρχές, ενώ από την κυπριακή πλευρά προσκλήθηκαν 10 Υπουργεία, τα Υφυπουργεία και η Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης (ΓΔ ΕΠΣΑ ΚΥΠΡΟΣ). Αναφορικά με συνεργατικές ή/και συμπληρωματικές δράσεις, οι προτάσεις επικεντρώθηκαν γύρω από πεδία σχετιζόμενα με την ανάπτυξη μίας ευημερούσας, βιώσιμης Γαλάζιας οικονομίας, την ενίσχυση της νησιωτικής ανταγωνιστικότητας και του τουρισμού, την ενδυνάμωση της στρατηγικής προστασίας και ασφάλειας του θαλάσσιου χώρου, τη διαχείριση της μετανάστευσης. Τέλος υποβλήθηκαν και προτάσεις αναφορικά με τη στρατηγική του νέου Προγράμματος, όπως η προώθηση της περιοχής συνεργασίας ως ελκυστικού ασφαλούς προορισμού όλο το χρόνο, η ανάπτυξη νέων θεματικών προϊόντων τουρισμού κ.λ.π.

Τα ουσιώδη συμπεράσματα που προέκυψαν από τη Δημόσια Διαβούλευση είναι:

→ Οι φορείς θεωρούν ότι το Πρόγραμμα Συνεργασίας συμβάλλει σημαντικά στην ανταλλαγή ορθών πρακτικών και ιδεών, στην ανάδειξη καινοτόμων λύσεων, στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων καθώς και στη δημιουργία κινήτρων για ανάπτυξη στη βάση κοινών προτεραιοτήτων, με κύριο στόχο την αντιμετώπιση της απομόνωσης λόγω της μεθοριακής θέσης και της νησιωτικότητας της περιοχής.

→ Ιδιαίτερα σημαντική είναι η δικτύωση και η σύσφιξη σχέσεων μεταξύ φορέων (και ατόμων) στην περιοχή εφαρμογής του Προγράμματος.

→ Αναδείχθηκαν βασικά ζητήματα τόσο κατά το σχεδιασμό όσο και κατά την υλοποίηση του Προγράμματος, όπως είναι η ενίσχυση της υποστήριξης των Δικαιούχων και η απλούστευση τόσο των διαδικασιών διαχείρισης όσο και των διαδικασιών υλοποίησης, λόγω του αυξημένου γραφειοκρατικού χαρακτήρα τους.

→ Το περιβάλλον και κατ'επέκταση ο Στόχος Πολιτικής 2, αποτελεί την κύρια προτεραιότητα για την ικανοποίηση των κοινών προκλήσεων και την ανάπτυξη της περιοχής παρέμβασης.

→ Στο φόντο της θαλάσσιας διάστασης του Προγράμματος, κρίνεται σημαντική η βελτίωση της διακυβέρνησης των Προγραμμάτων που υλοποιούνται στην περιοχή για εύρεση πιθανών συνεργιών και δράσεων, μετά την κεφαλαιοποίηση και των αποτελεσμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Για την παρακολούθηση της υλοποίησης του Προγράμματος Interreg VI-A «Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027», τα κράτη μέλη, σε συμφωνία με τη Διαχειριστική Αρχή, θα συγκροτήσουν «Επιτροπή Παρακολούθησης» εντός τριών (3) μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έγκριση του προγράμματος (σύμφωνα με το άρθρο 28 του κανονισμού Προγραμμάτων Interreg). Η σύνθεση της Επιτροπής Παρακολούθησης συμφωνείται από τα κράτη μέλη και εξασφαλίζει την ισόρροπη εκπροσώπηση των σχετικών αρχών και φορέων της περιοχής παρέμβασης. Εταίροι, μεταξύ των οποίων και εθνικά αναγνωρισμένες επαγγελματικές οργανώσεις κι επιμελητήρια δύνανται επίσης να εκπροσωπούνται στις Επιτροπές Παρακολούθησης προγραμμάτων συνεργασίας. Τα κράτη μέλη δύνανται να εξασφαλίζουν την εμπλοκή των εταίρων στις προπαρασκευαστικές εργασίες της επιτροπής παρακολούθησης, ιδίως μέσω της συμμετοχής τους στις εργασίες των επιτροπών συντονισμού σε εθνικό επίπεδο που διοργανώνονται στα συμμετέχοντα κράτη μέλη

- 5 Προσέγγιση για ζητήματα επικοινωνίας και προβολής του προγράμματος Interreg (στόχοι, κοινό-στόχος, διάλογο επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όποτε κρίνεται σκόπιμο, προγραμματισμένος προϋπολογισμός και σχετικοί δείκτες για σκοπούς παρακολούθησης και αξιολόγησης)

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο η)

Πεδίο κειμένου [4 500]

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ (Ε.Σ.)

Κύριος Ε.Σ.:

Η ανάδειξη της συμβολής του Προγράμματος και της ΕΕ στην προστασία του περιβάλλοντος, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και την ασφάλεια της περιοχής παρέμβασης.

Γενικοί Ε.Σ.:

A. Η ενημέρωση των δυνητικών δικαιούχων σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης στο πλαίσιο του Προγράμματος

Β. Η διασφάλιση της διαφάνειας ως προς τη διαχείριση και υλοποίηση του προγράμματος και ενίσχυσης της εμπιστοσύνης στην Ε.Ε.

Γ. Η δημοσιοποίηση στο ευρύ κοινό του ρόλου και των επιτευγμάτων της πολιτικής για τη Συνοχή μέσω της υλοποίησης του Προγράμματος, η ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας και της συμβολής της ΕΕ στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών μέσα από τις παρεμβάσεις του Προγράμματος.

Ειδικοί Ε.Σ.:

1. Η χρήση των αποτελεσμάτων της προηγούμενης ΠΠ ως μέσο για να «εισαχθεί» η ενημέρωση για την ΠΠ 2021-2027, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης πολιτικής Συνοχής.

2. Η απλότητα της γλώσσας που χρησιμοποιείται

3. Ως προς το ευρύ κοινό, η επικοινωνία θα εστιάζει κατά βάση στην ανάδειξη της ωφέλειας από την ολοκλήρωση των δράσεων στην καθημερινότητα του πολίτη

4. Υποστήριξη των δυνητικών δικαιούχων και των δικαιούχων ως προς την επικοινωνία και προβολή των αποτελεσμάτων και του αντίκτυπου των πράξεων που υλοποιούν

ΚΟΙΝΟ - ΣΤΟΧΟΣ

- Δυνητικοί Δικαιούχοι (Υπουργεία, Δήμοι, Περιφέρειες, Οργανισμοί δημοσίου και ευρύτερου δημοσίου τομέα, Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά Κέντρα, κ.α)

- Δικαιούχοι

- Ευρύ κοινό (πληθυσμός διασυνοριακής περιοχής – κάτοικοι, επισκέπτες, απασχολούμενοι στο γεωργικό, αλιευτικό και κτηνοτροφικό κλάδο, άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, άνεργοι, μετανάστες, ΑμεΑ, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες)

- Πολλαπλασιαστές πληροφόρησης:

- ΜΜΕ, δημοσιογράφοι

- Διαμορφωτές κοινής γνώμης στο διαδίκτυο και τα social media

- Κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι

- Ευρωπαϊκοί Φορείς και Δίκτυα

- Επιστημονική και Εκπαιδευτική Κοινότητα.

ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Παρουσία στο διαδίκτυο και στα social media

2. Έντυπες και ηλεκτρονικές/ οπτικοακουστικές παραγωγές (έντυπα, banners και υλικό για εκδηλώσεις, οδηγίο και έντυπα υποστήριξης για δικαιούχους, βίντεο/ ντοκιμαντέρ για έργα και δράσεις κλπ.)

3. Προωθητικά υλικά

4. Προωθητικές ενέργειες

5. Συμμετοχή σε ευρωπαϊκές καμπάνιες

6. Ενημερωτικές συναντήσεις, τεχνικές συσκέψεις με δυνητικούς δικαιούχους, δικαιούχους, ημερίδες, συνεδριάσεις ΕΠΠΑ, συνδιοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων με φορείς κλπ.

7. Έρευνες αναγνωρισιμότητας και ποιοτικές έρευνες σε δικαιούχους και ωφελομένους του Προγράμματος.

ΦΑΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Προβλέπεται μια αλληλουχία φάσεων επικοινωνίας κλιμακούμενου χαρακτήρα, σύμφωνα με τον «κύκλο ζωής» του Προγράμματος (εισαγωγή, προετοιμασία, ανάπτυξη, ωρίμαση, κλείσιμο), ως εξής:

Α' Φάση: Γενική πληροφόρηση για το Πρόγραμμα και τις δράσεις του, εναρκτήρια εκδήλωση.

Β' Φάση: Δημιουργία γνώσης για το Πρόγραμμα και τις δράσεις του στα διάφορα κοινά-στόχος, εύκολη πρόσβαση στις επιμέρους δράσεις και στις ευκαιρίες που προσφέρει.

Γ' Φάση: Διάδοση των επιτευγμάτων και ωφελειών, ανάδειξη Καλών Πρακτικών.

Πιο συγκεκριμένα, για το εν λόγω Πρόγραμμα η ΔΑ ορίζει έναν Υπεύθυνο Επικοινωνίας, ενώ εντός έξι μηνών από την έγκρισή του από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εξασφαλίζει τη λειτουργία ειδικού ιστότοπου, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο άρθρο 49 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060

Βάσει των διδαγμάτων της προηγούμενης εμπειρίας του Προγράμματος, οι ενέργειες επικοινωνίας θα ξεκινούν πιο νωρίς (πολύ πριν τις πρώτες προσκλήσεις) και θα αξιοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό τις νέες τεχνολογίες και τα social media

Επιπλέον, προβλέπεται η εφαρμογή τρόπων ενεργοποίησης των δικαιούχων ώστε να λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές του επικοινωνιακού έργου, αλλά και η δημιουργία μόνιμου μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του επικοινωνιακού έργου μέσω:

Α) υποβολής αναλυτικής στρατηγικής επικοινωνίας –ταυτόχρονα με την υποβολή της αίτησης χρηματοδότησης

Η στρατηγική επικοινωνίας θα πρέπει κατ' ελάχιστον να περιλαμβάνει:

- το επικοινωνιακό «κοινό» του έργου
- τον επικοινωνιακό «στόχο»
- το επικοινωνιακό μήνυμα (ανά κοινό ή/και στόχο)
- ενδεικτικά επικοινωνιακά εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν και
- δείκτες για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της στρατηγικής

Β) υποβολής Ετήσιας Έκθεσης πεπραγμένων/αποτελεσμάτων των οικείων επικοινωνιακών δράσεων
 Γ) υποβολής Τελικής Έκθεσης πεπραγμένων/αποτελεσμάτων των οικείων επικοινωνιακών δράσεων

Επίσης, σε ετήσια βάση, προβλέπεται να δημοσιεύονται στον ιστότοπο του Προγράμματος καλές πρακτικές επικοινωνίας έργων

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ο π/υ εκτιμάται περίπου στα 170.000 € (Εκδηλώσεις 90.000€, ΜΜΕ 25.000€, ΤΠΕ 20.000€, Άλλα 35.000€) και περιλαμβάνει την ενωσιακή και την εθνική συνεισφορά (ΕΤΠΑ + εθνική συμμετοχή).

Η στρατηγική επικοινωνίας τόσο της Δ.Α όσο και των δικαιούχων θα λαμβάνει υπόψη την προσβασιμότητα των ΑμεΑ και θα εξειδικευτεί περαιτέρω στα οικεία έγγραφα.

Η πραγματοποίηση δραστηριοτήτων επικοινωνίας με ιδιαίτερη προσοχή στα αποτελέσματα και την προστιθέμενη αξία της στήριξης, χρηματοδοτείται στο πλαίσιο της Τεχνικής Βοήθειας

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Δράση	Δείκτης υλοποίησης	Δείκτης αποτελέσματος
Προβολή στα social media	Αρ. μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αρ. αναρτήσεων	Αριθμός followers, engagement (comments, reactions), views, shares κλπ.)
Ιστοσελίδα Προγράμματος	Αριθμός καταχωρήσεων/ αναρτήσεων	Επισκεψιμότητα
Πρωθητικές ενέργειες, τεχνικές συναντήσεις-ημερίδες	Αρ. εκδηλώσεων/ συναντήσεων	αριθμός συμμετεχόντων ανά εκδήλωση βαθμός ικανοποίησης από εκδηλώσεις
Παραγωγές & προωθητικό υλικό	Αρ. παραγωγών/ υλικών/ εκτυπώσεων	Αρ. παραγωγών που διανεμήθηκαν/ διάχυση

- 6 Αναφορά στη στήριξη έργων μικρής κλίμακας, μεταξύ άλλων μικρών έργων στο πλαίσιο ταμείων μικρών έργων
Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 3 στοιχείο θ), άρθρο 24

Πεδίο κειμένου [7 000]   Το Πρόγραμμα θα στηρίξει έργα μικρής κλίμακας (περιορισμένου όγκου χρηματοδότησης), βάσει του άρθρου 24 παρ. 1α) του οικείου κανονισμού, καθώς είναι σημαντικά και επιτυχημένα εργαλεία, με υψηλή ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία, για την άρση των διασυνοριακών εμποδίων, την προώθηση των τοπικών επαφών μεταξύ των κρατών μελών και την εδραίωση της επικοινωνίας μεταξύ των απλών πολιτών. Τα έργα θα συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στην επίτευξη του γενικού στόχου του Διασυνοριακού Προγράμματος μέσω της υπέρβασης των συνοριακών εμποδίων και της ενοποίησης παραμεθόριων περιοχών.   Τα έργα που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν, θα διατρέξουν το σύνολο του Προγράμματος ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός τους προβλέπεται να ανέλθει μέχρι το ποσό του 1,000,000€ (ΕΤΠΑ + εθνική συμμετοχή).   Στο ανωτέρω πλαίσιο θα υλοποιηθούν έργα σε ευρύ φάσμα πεδίων όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η οικολογία, ο πολιτισμός, ο τουρισμός, ο αθλητισμός, η επαγγελματική κατάρτιση, οι δραστηριότητες προώθησης, η κοινωνική ένταξη κ.λπ. μέσα από τις παρακάτω ενδεικτικές κατηγορίες παρεμβάσεων: • Ευαισθητοποίηση/κινητοποίηση του πληθυσμού με έμφαση στους νέους (πχ. σε θέματα κλιματικής αλλαγής-προστασίας περιβάλλοντος, Γαλάζιας Οικονομίας, Πολιτιστικής Κληρονομιάς μέσω ψυχαγωγικών δράσεων, εργαστηρίων (workshops), διαγωνισμών κ.α.) • Κεφαλαιοποίηση εργαλείων/πιλοτικών εφαρμογών που παρήχθησαν από έργα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Συγκεκριμένα προβλέπεται η υλοποίηση άυλων δράσεων ευαισθητοποίησης του πληθυσμού με την κεφαλαιοποίηση των εφαρμογών που αναπτύχθηκαν στον τομέα του πολιτισμού και του τουρισμού στο πλαίσιο του ειδικού στόχου 3.2 - Βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, καθώς και στο πεδίο της ενεργειακής αναβάθμισης στο πλαίσιο του ειδικού στόχου 2.1 - Αύξηση της εξοικονόμησης της ενέργειας στα δημόσια κτίρια. • Ανάπτυξη δικτύων οργανισμών, φορέων και συλλογικοτήτων για την προώθηση καινοτόμων πρακτικών και ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειρίας (πχ. δικτύωση πολιτιστικών φορέων, μουσείων, παραγωγών προϊόντων Π.Ο.Π, Π.Γ.Ε, φυσικών καλλυντικών, διατροφικών προϊόντων κλπ) • Ανάπτυξη εθελοντικών δράσεων για την προώθηση της διαφορετικότητας και την υποστήριξη ατόμων όπως μετανάστες, πρόσφυγες και μειονεκτούσες πληθυσμιακές ομάδες Ομάδες στόχοι των έργων μικρής κλίμακας ενδέχεται να είναι, δήμοι, εκπαιδευτικά ιδρύματα (σχολεία, κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης και πανεπιστήμια), ΜΚΟ, σύλλογοι, παραγωγοί τοπικών προϊόντων, αγροκτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί, ΚοινΣΕΠ, κ.α.   Τα οφέλη που απορρέουν από την εφαρμογή των ανωτέρω δράσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικά, δεδομένου ότι αυτές δύναται να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ανάγκες, ενώ παράλληλα προβλέπουν την άμεση συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών αρχών, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών οργανισμών.   Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής οφέλη: - Ευαισθητοποίηση των κοινοτήτων για την περαιτέρω ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης - Απόκτηση γνώσεων και βελτίωση των επαγγελματικών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων - Ουσιαστική στήριξη στα αποτελέσματα υλοποιηθέντων μεγαλύτερων έργων και συμβολή στη βελτίωση της ποιότητάς τους, μέσω της εφαρμογής τους και της ευρύτερης χρήσης τους. - Ανάπτυξη διαπροσωπικών επαφών και δημιουργία εταιρικών σχέσεων. - Ανταλλαγή τεχνογνωσίας, εμπειριών και καλών πρακτικών, εξεύρεση κοινών λύσεων μέσω της δικτύωσης.

7 Εκτελεστικές διατάξεις

7.1 Αρχές του προγράμματος

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 6 στοιχείο α)

Πίνακας 9

Αρχές του προγράμματος	Επωνυμία του φορέα [255]	Όνομα του υπευθύνου επικοινωνίας [200]	Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου [200]
Διαχειριστική αρχή	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική	Προϊσταμένη της Ειδικής Υπηρεσίας : κα Αγγελική Μπουζιάνη	abouziiani@mou.gr

	Συνεργασία» - Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων		
Εθνική αρχή (για προγράμματα με συμμετέχουσες τρίτες χώρες ή χώρες-εταίρους, κατά περίπτωση)	-	-	-
Ελεγκτική αρχή	Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ) – Υπουργείο Οικονομικών		
Εκπρόσωποι της ομάδας ελεγκτών	Γενικό Λογιστήριο της Δημοκρατίας Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ) Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου	Γενική Λογίστρια Προϊσταμένη Προϊστάμενος Έφορος	
Φορέας στον οποίο θα καταβληθούν οι πληρωμές από την Επιτροπή	Αρχή Πιστοποίησης (Ειδική Υπηρεσία Αρχή Πιστοποίησης και Εξακρίβωσης Συγχρηματοδοτούμεν ων Προγραμμάτων)	Προϊστάμενος	

Κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος, η Διαχειριστική Αρχή θα προωθήσει τη στρατηγική χρήση των δημόσιων συμβάσεων για την υποστήριξη των Στόχων Πολιτικής. Οι δικαιούχοι θα ενθαρρύνονται να λαμβάνουν υπ' όψη κριτήρια που σχετίζονται με την ποιότητα και το κόστος του κύκλου ζωής των έργων που πρόκειται να υλοποιηθούν. Εφόσον είναι εφικτό, στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων θα ενσωματώνονται περιβαλλοντικά κριτήρια (π.χ. κριτήρια πράσινων δημοσίων συμβάσεων) και κοινωνικά κριτήρια, καθώς και κίνητρα για εξασφάλιση καινοτομίας.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του Προγράμματος έχει ληφθεί μέριμνα προκειμένου:

- όλες οι ανταλλαγές μεταξύ των Δικαιούχων και όλων των Αρχών του προγράμματος πραγματοποιούνται μέσω ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων σύμφωνα με το παράρτημα XIV του ΚΚΔ.
- το σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων που έχει οριστεί μεταξύ των δικαιούχων και όλων των αρχών του προγράμματος είναι πλήρως λειτουργικό.

7.2 Διαδικασία για τη σύσταση της κοινής γραμματείας

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 6 στοιχείο β)

Πεδίο κειμένου [3 500]

Μετά από διαβούλευση με τα κράτη μέλη, η Διαχειριστική Αρχή, συγκροτεί Κοινή Γραμματεία με προσωπικό για το οποίο συνεκτιμάται η εταιρική σχέση του προγράμματος.

Η Κοινή Γραμματεία (ΚΓ) επικουρεί τη Διαχειριστική Αρχή και την Επιτροπή Παρακολούθησης στην εκτέλεση των αντίστοιχων καθηκόντων τους. Η ΚΓ παρέχει επίσης πληροφορίες στους δυνητικούς δικαιούχους σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης στο πλαίσιο των προγραμμάτων Interreg και επικουρεί τους δικαιούχους και τους εταίρους στην υλοποίηση των πράξεων.

Η ΚΓ θα είναι εγκατεστημένη στην Θεσσαλονίκη (Ελλάδα). Η Κοινή Γραμματεία (ΚΓ) επικουρεί τη Διαχειριστική Αρχή, καθώς και τις Επιτροπές Παρακολούθησης και Επιλογής Πράξεων στην εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ειδικότερα έχει την αρμοδιότητα να:

- Υποστηρίζει τη ΔΑ στη διοργάνωση των συνεδριάσεων των Επιτροπών Παρακολούθησης και Επιλογής Πράξεων και την παροχή όλων των απαραίτητων εγγράφων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ποιοτική

εφαρμογή του ΕΠ στο πλαίσιο των ειδικών στόχων του μέσω:

- της διοργάνωσης των συνεδριάσεων των Επιτροπών Παρακολούθησης και Επιλογής Πράξεων,
 - της προετοιμασίας των απαραίτητων εγγράφων και των πρακτικών των συνεδριάσεων,
 - της πληροφόρησης των δικαιούχων σχετικά με τις αποφάσεις των Επιτροπών Παρακολούθησης και Επιλογής Πράξεων,
 - της διοικητικής διεκπεραίωσης διαφόρων επιμέρους καθηκόντων και υπηρεσιών,
- Καταρτίζει τα κριτήρια επιλογής των πράξεων και τα υποβάλλει στη Διαχειριστική Αρχή, η οποία, εφόσον τα αποδεχτεί, τα διαβιβάζει στην Επιτροπή Παρακολούθησης για έγκριση.
- Προετοιμάζει το υλικό των προσκλήσεων και το υποβάλλει στη Διαχειριστική Αρχή, η οποία, εφόσον το αποδεχτεί, το διαβιβάζει στην Επιτροπή Παρακολούθησης για έγκριση.
- Παρέχει πληροφορίες στους δυνητικούς δικαιούχους σχετικά με τις ευκαιρίες χρηματοδότησης βάσει των προγραμμάτων συνεργασίας και επικουρεί τους δικαιούχους στην εκτέλεση των πράξεων.
- Υποστηρίζει τους δυνητικούς δικαιούχους κατά την προετοιμασία των προτάσεων. Στο πλαίσιο αυτό διοργανώνει ενημερωτικά σεμινάρια, προωθεί τη συνεργασία και την ανάπτυξη εταιρικής σχέσης μεταξύ φορέων από τις δυο πλευρές των συνόρων κ.ά.
- Υποστηρίζει τη Διαχειριστική Αρχή και την Επιτροπή Επιλογής Πράξεων και Παρακολούθησης.
- Οι αρμοδιότητες και ο ρόλος της ΚΓ θα καθοριστούν αναλυτικά σε σχετικό Κανονισμό Λειτουργίας, σε συμφωνία με τη ΔΑ και τα συμμετέχοντα στο Πρόγραμμα Κράτη-Μέλη.

7.3 Καταμερισμός των ευθυνών μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών μελών και, κατά περίπτωση, των συμμετεχουσών τρίτων χωρών ή χωρών-εταίρων και ΥΧΕ, σε περίπτωση επιβολής δημοσιονομικών διορθώσεων από τη διαχειριστική αρχή ή από την Επιτροπή

Παραπομπή: Άρθρο 17 παράγραφος 6 στοιχείο γ)

Πεδίο κειμένου [10 500]

Στο Πρόγραμμα εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις των άρθρων 86, 88, 103 και 104 του Κανονισμού 2021/1060 αναφορικά με τις δημοσιονομικές δεσμεύσεις, διορθώσεις και τις ανακτήσεις όπως επίσης και τα άρθρα 50 και 52 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1059.

Με μέριμνα της Διαχειριστικής Αρχής τυχόν ποσά που καταβλήθηκαν ως αποτέλεσμα παρατυπίας θα ανακτώνται από τον επικεφαλής εταίρο ή τον μόνο εταίρο της εκάστοτε πράξης. Οι εταίροι επιστρέφουν στον κύριο δικαιούχο (επικεφαλής εταίρος) τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά. Αν ο επικεφαλής εταίρος δεν επιτύχει να εξασφαλίσει την επιστροφή των ποσών από τους εταίρους ή αν η Διαχειριστική Αρχή δεν επιτύχει να εξασφαλίσει την επιστροφή των ποσών από τον κύριο δικαιούχο, το Κράτος Μέλος στο έδαφος του οποίου είναι εγκατεστημένος ο δικαιούχος επιστρέφει στη Διαχειριστική Αρχή τυχόν ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως στον δικαιούχο. Η Διαχειριστική Αρχή είναι υπεύθυνη για την επιστροφή των εν λόγω ποσών στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης σύμφωνα με τον καταμερισμό των ευθυνών μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών μελών. Τα κράτη μέλη, μπορούν να αποφασίσουν ότι ο επικεφαλής ή ο μόνος εταίρος και η διαχειριστική αρχή του προγράμματος δεν υποχρεούνται να ανακτούν αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό το οποίο δεν υπερβαίνει, χωρίς τους τόκους, τα 250 EUR συνεισφοράς από οποιοδήποτε από τα κονδύλια Interreg σε μια πράξη σε μια λογιστική χρήση.

Μόλις το κράτος μέλος, επιστρέψει στη Διαχειριστική Αρχή τυχόν ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως σε δικαιούχο, μπορεί να συνεχίσει ή να κινηθεί διαδικασία ανάκτησης κατά του εν λόγω εταίρου βάσει του εθνικού δικαίου του. Σε περίπτωση επιτυχούς ανάκτησης, το κράτος μέλος μπορεί να χρησιμοποιήσει τα ποσά αυτά για την εθνική συγχρηματοδότηση του συγκεκριμένου προγράμματος Interreg. Το κράτος μέλος, δεν έχει υποχρέωση υποβολής εκθέσεων στις αρχές του προγράμματος, στην Επιτροπή Παρακολούθησης ή στην Επιτροπή όσον αφορά την εν λόγω εθνική ανάκτηση. Αντιθέτως, αν το κράτος μέλος, δεν επιστρέψει στη διαχειριστική αρχή τυχόν ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως σε δικαιούχο, τα εν λόγω ποσά υπόκεινται σε έκδοση εντάλματος είσπραξης που εκδίδει η Επιτροπή, το οποίο εκτελείται, κατά το δυνατόν, με συμψηφισμό στο κράτος μέλος, αντίστοιχα. Η ανάκτηση αυτή δεν αποτελεί δημοσιονομική διόρθωση και δεν περιορίζει τη στήριξη από το ΕΤΠΑ ή από οποιονδήποτε μηχανισμό εξωτερικής χρηματοδότησης της Ένωσης για το αντίστοιχο πρόγραμμα Interreg. Το ποσό που ανακτάται αποτελεί έσοδο για ειδικό προορισμό σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 3 του δημοσιονομικού κανονισμού.

Όσον αφορά τα ποσά που δεν έχουν επιστραφεί στη Διαχειριστική Αρχή από κράτος μέλος, ο συμψηφισμός αφορά μεταγενέστερες πληρωμές για το ίδιο πρόγραμμα Interreg. Η Διαχειριστική Αρχή προβαίνει στο σχετικό συμψηφισμό στην περίπτωση δημοσιονομικών διορθώσεων που έχουν επιβληθεί από την ίδια ή την Επιτροπή, σύμφωνα με τον καταμερισμό των ευθυνών μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών μελών.

Τα δύο κράτη μέλη θα θεσπίσουν τους κατάλληλους εθνικούς κανόνες για την ανάκτηση τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών στους δικαιούχους στο πλαίσιο τυχόν δημοσιονομικών διορθώσεων που διαπιστώνονται και εφαρμόζονται στις πράξεις του Προγράμματος, κατόπιν σχετικού ελέγχου από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα.

Όλα τα ποσά που ορίζονται στα προγράμματα, αναφέρονται ή δηλώνονται στην Επιτροπή από τα κράτη μέλη εκφράζονται σε ευρώ.

- 8 Χρήση μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών, ενιαίων συντελεστών και χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με τις δαπάνες

Παραπομπή: Άρθρα 94 και 95 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 (ΚΚΔ)

Πίνακας 10

Χρήση μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών, ενιαίων συντελεστών και χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με τις δαπάνες

Προβλεπόμενη χρήση των άρθρων 94 και 95	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Από την έγκριση, το πρόγραμμα θα κάνει χρήση της επιστροφής της ενωσιακής συνεισφοράς βάσει μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών και ενιαίων συντελεστών σύμφωνα με το άρθρο 94 του ΚΚΔ (στην περίπτωση αυτή να συμπληρωθεί το προσάρτημα 1)	☐	☐
Από την έγκριση, το πρόγραμμα θα κάνει χρήση της επιστροφής της ενωσιακής συνεισφοράς βάσει χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με τις δαπάνες σύμφωνα με το άρθρο 95 του ΚΚΔ (στην περίπτωση αυτή να συμπληρωθεί το προσάρτημα 2)	☐	☐

Χάρτης

Χάρτης της περιοχής του προγράμματος

Εικόνα 1. Περιοχή Παρέμβασης

Προσάρτημα 1

Συνεισφορά της Ένωσης βάσει μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών και ενιαίων συντελεστών

Υπόδειγμα για την υποβολή στοιχείων προς εξέταση από την Επιτροπή

(Άρθρο 94 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 [ΚΚΔ])

Ημερομηνία υποβολής της πρότασης	

Το παρόν προσάρτημα δεν απαιτείται όταν χρησιμοποιούνται απλουστευμένες επιλογές κόστους σε επίπεδο ΕΕ που θεσπίζονται από την κατ' εξουσιοδότηση πράξη που αναφέρεται στο άρθρο 94 παράγραφος 4 του ΚΚΔ.

Προτεραιότητα	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Εκτιμώμενο ποσοστό του συνολικού χρηματοδοτικού κονδυλίου στο πλαίσιο της προτεραιότητας στην οποία θα εφαρμοστούν οι απλουστευμένες επιλογές κόστους σε %	Είδος ή είδη καλυπτόμενης πράξης		Δείκτης που επιφέρει επιστροφή		Μονάδα μέτρησης για τον δείκτη που επιφέρει επιστροφή	Είδος ΑΕΚ (τυποποιημένη κλίμακα μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών ή ενιαίων συντελεστών)	Ποσό (σε EUR) ή ποσοστό (σε περίπτωση ενιαίων συντελεστών) των απλουστευμένων επιλογών κόστους
				Κωδικός (1)	Περιγραφή	Κωδικός (2)	Περιγραφή			

(1) Αναφέρεται στον κωδικό για τη διάσταση του πεδίου παρέμβασης στον πίνακα 1 του παραρτήματος I του ΚΚΔ.
(2) Αναφέρεται στον κωδικό κοινού δείκτη, εάν συντρέχει περίπτωση.

B. Λεπτομέρειες ανά είδος πράξης (συμπληρώνεται για κάθε είδος πράξης)

Έλαβε η διαχειριστική αρχή στήριξη από εξωτερική εταιρεία για να καθορίσει το κατωτέρω απλουστευμένο κόστος;

Αν ναι, να αναφέρετε την επωνυμία της εξωτερικής εταιρείας:

1.1. Περιγραφή του είδους της πράξης, συμπεριλαμβανομένου του χρονοδιαγράμματος για την υλοποίηση ⁽¹⁾	
1.2. Ειδικός στόχος	
1.3. Δείκτης που επιφέρει επιστροφή ⁽²⁾	
1.4. Μονάδα μέτρησης για τον δείκτη που επιφέρει επιστροφή	
1.5. Τυποποιημένη κλίμακα μοναδιαίου κόστους, κατ' αποκοπή ποσού ή ενιαίου συντελεστή	
1.6. Ποσό ανά μονάδα μέτρησης ή ποσοστό (για ενιαίους συντελεστές) της απλουστευμένης επιλογής κόστους	
1.7. Κατηγορίες δαπανών που καλύπτονται από το μοναδιαίο κόστος, το κατ' αποκοπή ποσό ή τον ενιαίο συντελεστή	
1.8. Καλύπτουν οι εν λόγω κατηγορίες δαπανών όλες τις επιλέξιμες δαπάνες της πράξης; (N/O)	
1.9. Μέθοδος προσαρμογής ή προσαρμογών ⁽³⁾	
1.10. Επαλήθευση της επίτευξης των μονάδων που έχουν παρασχεθεί — να περιγράψετε ποιο έγγραφο ή έγγραφα ή σύστημα θα χρησιμοποιηθεί για να επαληθευθεί η επίτευξη των μονάδων που έχουν παρασχεθεί — να περιγράψετε τι θα ελεγχθεί και από ποιον κατά τη διάρκεια των διαχειριστικών επαληθεύσεων — να περιγράψετε τις προβλεπόμενες ρυθμίσεις σχετικά με τη συλλογή και αποθήκευση των σχετικών στοιχείων/εγγράφων	
1.11. Πιθανά στρεβλά κίνητρα, μέτρα μετριασμού ⁽⁴⁾ και το εκτιμώμενο επίπεδο κινδύνου (υψηλό/μεσαίο/χαμηλό)	
1.12. Συνολικό ποσό (εθνικό και ενωσιακό) που αναμένεται να επιστραφεί από την Επιτροπή σε αυτήν τη βάση	
(1) Προβλεπόμενη ημερομηνία έναρξης της επιλογής πράξεων και προβλεπόμενη τελική ημερομηνία ολοκλήρωσής τους (αναφ. άρθρο 63 παράγραφος 5 του ΚΚΔ). (2) Για πράξεις που περιέχουν διάφορες απλουστευμένες επιλογές κόστους που καλύπτουν διαφορετικές κατηγορίες δαπανών, διαφορετικά έργα ή διαδοχικές φάσεις πράξης, τα πεδία 1.3 έως 1.11 πρέπει να συμπληρωθούν για κάθε δείκτη που επιφέρει επιστροφή. (3) Εάν συντρέχει περίπτωση, καταγράψτε τη συχνότητα και το χρονοδιάγραμμα της προσαρμογής και σαφή αναφορά σε ειδικό δείκτη (συμπεριλαμβανομένου συνδέσμου σε ιστότοπο, όταν ο δείκτης αυτός έχει δημοσιευτεί, εφόσον συντρέχει περίπτωση). (4) Υπάρχουν οποιεσδήποτε αρνητικές συνέπειες για την ποιότητα των πράξεων που υποστηρίζονται και, εάν ναι, τι μέτρα (όπως η διασφάλιση ποιότητας) θα ληφθούν ως αντιστάθμισμα αυτού του κινδύνου;	

Γ. Υπολογισμός της τυποποιημένης κλίμακας μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών ή ενιαίων συντελεστών

1. Πηγή δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό της τυποποιημένης κλίμακας μοναδιαίων δαπανών, κατ' αποκοπή ποσών ή ενιαίων συντελεστών (ποιος παρήγαγε, συγκέντρωσε και κατέγραψε τα δεδομένα· πού έχουν αποθηκευτεί τα δεδομένα· καταληκτικές ημερομηνίες· επικύρωση, κ.λπ.):

2. Να προσδιορίσετε τους λόγους για τους οποίους η μέθοδος και ο υπολογισμός που προτείνονται βάσει του άρθρου 88 παράγραφος 2 του ΚΚΔ είναι κατάλληλα για το συγκεκριμένο είδος πράξης:

3. Να προσδιορίσετε τον τρόπο διενέργειας των υπολογισμών, ιδίως περιλαμβάνοντας τυχόν παραδοχές ως προς την ποιότητα ή τις ποσότητες. Κατά περίπτωση, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και, εφόσον ζητείται, να παρέχονται στατιστικά αποδεικτικά στοιχεία και τιμές αναφοράς, σε μορφότυπο που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την Επιτροπή:

4. Να εξηγήσετε πώς εξασφαλίσατε ότι στον υπολογισμό της τυποποιημένης κλίμακας μοναδιαίου κόστους, κατ' αποκοπή ποσού ή ενιαίου συντελεστή έχουν περιληφθεί μόνον επιλέξιμες δαπάνες:

5. Αξιολόγηση από την ελεγκτική αρχή ή τις ελεγκτικές αρχές της μεθοδολογίας υπολογισμού, των ποσών, καθώς και των ρυθμίσεων για τη διασφάλιση της επαλήθευσης, της ποιότητας, της συλλογής και της αποθήκευσης των δεδομένων:

Προσάρτημα 2

Συνεισφορά της Ένωσης βάσει χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με δαπάνες

Υπόδειγμα για την υποβολή στοιχείων προς εξέταση από την Επιτροπή

(Άρθρο 95 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 [ΚΚΔ])

Ημερομηνία υποβολής της πρότασης	

Το παρόν προσάρτημα δεν απαιτείται όταν χρησιμοποιούνται ποσά για χρηματοδότηση σε επίπεδο ΕΕ που δεν συνδέεται με δαπάνες που έχουν θεσπιστεί από την κατ' εξουσιοδότηση πράξη που αναφέρεται στο άρθρο 95 παράγραφος 4 του ΚΚΔ.

Α. Σύνοψη των κύριων στοιχείων

Προτεραιότητα	Ταμείο	Ειδικός στόχος	Ποσό που καλύπτεται από τη μη συνδεδεμένη με τις δαπάνες χρηματοδότηση	Είδος ή είδη καλυπτό-μενης πράξης		Όροι που πρέπει να πληρούνται / αποτελέσματα που πρέπει να επιτευχθούν και που επιφέρουν επιστροφή από την Επιτροπή	Δείκτης		Μονάδα μέτρησης για τους όρους που πρέπει να πληρούνται / αποτελέσματα που πρέπει να επιτευχθούν και που επιφέρουν επιστροφή από την Επιτροπή	Εξεταζόμενο είδος μεθόδου επιστροφής που χρησιμοποιείται για να αποζημιωθεί ο δικαιούχος ή οι δικαιούχοι
				Κωδικός (1)	Περιγραφή		Κωδικός (2)	Περιγραφή		
(1) Αναφέρεται στον κωδικό για τη διάσταση του πεδίου παρέμβασης στον πίνακα 1 του παραρτήματος I του ΚΚΔ και στο παράρτημα IV του κανονισμού EMFAF. (2) Αναφέρεται στον κωδικό κοινού δείκτη, εφόσον συντρέχει περίπτωση.										

B. Λεπτομέρειες ανά είδος πράξης (συμπληρώνεται για κάθε είδος πράξης)

1.1. Περιγραφή του είδους της πράξης			
1.2. Ειδικός στόχος			
1.3. Όροι που πρέπει να πληρούνται ή αποτελέσματα που πρέπει να επιτευχθούν			
1.4. Προθεσμία για την εκπλήρωση των όρων ή την επίτευξη των αποτελεσμάτων			
1.5. Μονάδα μέτρησης για όρους που πρέπει να πληρούνται/ αποτελέσματα που πρέπει να επιτευχθούν και που επιφέρουν επιστροφή από την Επιτροπή			
1.6. Ενδιάμεσα παραδοτέα (αν υπάρχουν) που ενεργοποιούν την επιστροφή ποσών από την Επιτροπή με χρονοδιάγραμμα των επιστροφών	Ενδιάμεσα παραδοτέα	Προβλεπόμενη ημερομηνία	Ποσά (σε EUR)
1.7. Συνολικό ποσό (συμπεριλαμβανομένης της ενωσιακής και της εθνικής χρηματοδότησης)			
1.8. Μέθοδος προσαρμογής ή προσαρμογών			
1.9. Επαλήθευση της επίτευξης του αποτελέσματος ή της προϋπόθεσης (και, κατά περίπτωση, των ενδιάμεσων παραδοτέων) — να περιγράψετε ποιο έγγραφο ή έγγραφα ή σύστημα θα χρησιμοποιηθεί για να επαληθευθεί η επίτευξη του αποτελέσματος ή της προϋπόθεσης (και, κατά περίπτωση, καθένα από τα ενδιάμεσα παραδοτέα) — να περιγράψετε πώς θα διεξαχθούν οι διαχειριστικές επαληθεύσεις (συμπεριλαμβανομένων των επιτόπιων επαληθεύσεων) και από ποιον — να περιγράψετε τις προβλεπόμενες ρυθμίσεις σχετικά με τη συλλογή και αποθήκευση των σχετικών στοιχείων/εγγράφων			
1.10. Χρησιμοποίηση χορηγήσεων υπό τη μορφή χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με δαπάνες/ Η επιχορήγηση που παρέχεται από κράτος μέλος σε δικαιούχους λαμβάνει τη μορφή χρηματοδότησης που δεν συνδέεται με τις δαπάνες; (N/O)			
1.11. Ρυθμίσεις για την εξασφάλιση της διαδρομής λογιστικού ελέγχου Να αναφέρετε τον φορέα ή τους φορείς που είναι αρμόδιοι για τις εν λόγω ρυθμίσεις.			

Προσάρτημα 3

Κατάλογος σχεδιαζόμενων πράξεων στρατηγικής σημασίας με χρονοδιάγραμμα Άρθρο 17 παράγραφος 3

Πεδίο κειμένου [2 000]

Τα έργα στρατηγικής σημασίας, τα οποία θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος, έγκινται σε παρεμβάσεις οι οποίες δύνανται να επιφέρουν σημαντική ωφέλεια, δεδομένης της καταλυτικής συμβολής τους στην επίτευξη οικονομικο-κοινωνικής ανάπτυξης, για το σύνολο της διασυνοριακής περιοχής και, κατ' επέκταση, να προσδώσουν σημαντική προστιθέμενη αξία στο Πρόγραμμα.

Επί τη βάση του άρθρου 17 (παρ. 3) του οικείου Κανονισμού, καταρτίζεται κατάλογος σχεδιαζόμενων πράξεων στρατηγικής σημασίας, καθώς και το αντίστοιχο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης αυτών, ως ακολούθως:

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος	Κατηγορία Δράσης	Τίτλος Πράξης	Αντικείμενο Πράξης / Π/Υ	Δυνητικοί Δικαιούχοι
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγροτών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας	Υποστήριξη δομών φιλοξενίας για άτομα ευπαθών ομάδων (ΑμΕΑ, ασυνόδευτοι ανήλικοι μετανάστες /πρόσφυγες)	Υποστήριξη δομών φιλοξενίας για άτομα ευπαθών ομάδων (ΑμΕΑ, ασυνόδευτοι ανήλικοι μετανάστες/πρόσφυγες)	Οι οριζόντιες αρχές που διέπουν το πρόγραμμα, υπό το πρίσμα της προαγωγής κοινωνικής ισότητας, επιτάσσουν ολιστικές παρεμβάσεις/προσεγγίσεις όσον αφορά στην κοινωνική ένταξη των ευπαθών ομάδων. Διαμέσου της Πράξης επιχειρείται η υποστήριξη δομών φιλοξενίας για άτομα με αναπηρίες και ασυνόδευτους ανήλικους μετανάστες/πρόσφυγες, για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων με σκοπό τη βέλτιστη ένταξή τους στην κοινωνία και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές στρατηγικές. Π/Υ: 4.024.231,23 €	Δεν έχουν οριστεί
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	(vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία	Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναύαγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building	Αξιοποίηση καινοτομίας & τεχνολογίας στον πολιτισμό	Η διατήρηση, ανάδειξη, αξιοποίηση, διάσωση του πολιτισμού συμβάλλει στην προαγωγή ενός βιώσιμου, αειφόρου οικονομικο-κοινωνικού μοντέλου. Στο ως άνω πλαίσιο, η τεχνολογία δύναται να συνεισφέρει ουσιαστικά, ως αναπτυξιακός μοχλός στην εδραίωση συνθηκών βιωσιμότητας, διαμέσου της αξιοποίησης καινοτόμων τεχνολογικών μέσων για τη σύνδεση του πολιτιστικού προϊόντος με τις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής. Απώτερος στόχος του έργου είναι η μετεξέλιξη του πλούσιου πολιτιστικού αποθέματος της διασυνοριακής περιοχής διαμέσου της αξιοποίησης της τεχνολογικής καινοτομίας, προσδίδοντας τοιούτοτρόπως νέες δυνατότητες και προοπτικές στην πολιτιστική έκφραση και δημιουργία.	Δίκτυο Ελληνικών Πόλεων για την Ανάπτυξη - Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο. Για την Κυπριακή πλευρά δεν έχει οριστεί

		Information Modelling)			
Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών	(iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)	Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών	Προμήθειες για την συνοριακή επιτήρηση την εποπτεία και τη διάσωση μεταναστών/προσφύγων	Στο πλαίσιο της πράξης επιδιώκεται η ενίσχυση των διεξαγόμενων επιχειρήσεων επιτήρησης στα εξωτερικά σύνορα και η βελτίωση της παρακολούθησης και του συντονισμού περιστατικών διάσωσης Από ελληνικής πλευράς προβλέπεται η προμήθεια εξοπλισμού και υπηρεσιών για τη διαχείριση στόλου οχημάτων του ΛΣ-ΕΛ.ΑΚΤ με στόχο, ανάμεσα σε άλλα, την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό του στόλου και την ενίσχυση των διεξαγόμενων επιχειρήσεων επιτήρησης στα εξωτερικά σύνορα. Από κυπριακής πλευράς προβλέπεται η προμήθεια ειδικού οχήματος - κλωβού για τη δημιουργία κινητού Κέντρου Επιχειρήσεων ΚΣΕΔ το οποίο θα χρησιμοποιείται ως προωθημένο κέντρο επιχειρήσεων σε διάφορες περιοχές εντός της Κύπρου, στις οποίες εξελίσσονται περιστατικά διάσωσης με μαζικό αριθμό εμπλεκόμενων προσώπων, καθώς και σε άλλα ειδικά περιστατικά. Π/Υ: 2.299.560,70 €	Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής / Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής (Ελλάδα) Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων / Κέντρο Συντονισμού Έρευνας και Διάσωσης (Κύπρος)

Η υλοποίηση των ως άνω έργων αναμένεται να εκκινήσει περί τους 6 μήνες μετά την έγκριση του Προγράμματος και η διάρκειά τους προβλέπεται να ανέρχεται στους 36 μήνες.